

Door vreemde oren gehoord

het belang van taalvariatie binnen het Nederlands voor taalonderwijs aan
uitwisselingsstudenten

I.C.J. (Ingrid) de Oude

3113868

afstudeerscriptie

Masterprogramma interculturele communicatie

Departement Nederlands

Faculteit Geesteswetenschappen

Universiteit Utrecht

eerste begeleider: Jan D. ten Thije (Universiteit Utrecht)

tweede begeleider: Ulrike Vogl (Universiteit van Wenen)

januari 2013

“Een andere taal is een andere wereld. Zo is dat ook bij dialecten.”

Herman Finkers, *Dat is andere taal*, NTR, 3 september 2012

“No nation in the world is completely monolingual”

Miriam Meyerhoff, *Introducing sociolinguistics*, 2011

Voorwoord

Gedurende mijn hele studietijd ben ik in aanraking gekomen met uitwisselingsstudenten die Nederlands leerden of zelfs studeerden. Het was, en is, heel interessant om met een buitenlander over je eigen taal te praten en hun visie erover te horen. Elke keer verwondert het mij weer hoe verschillend mensen kunnen oordelen over het Nederlands en het geeft mij ook de kans om anders naar mijn moedertaal te kijken. Kort gezegd heb ik een fascinatie ontwikkeld voor de beoordeling van buitenlanders over het Nederlands. Vandaar ook dat ik met veel plezier in Wenen stage heb gelopen bij de opleiding Nederlands. Aan de afdeling Nederlandistiek aan het instituut voor Europäische und Vergleichende Sprach- und Literaturwissenschaft van de Universiteit van Wenen heb ik mij vooral bezig gehouden met de aandacht binnen het beschikbare lesmateriaal aan variatie binnen het Nederlands. Het Nederlands is meer dan een standaardtaal en kent vele dialecten en regiolecten. Vanuit mijn stagewerk is daarom ook bij mij de vraag gerezen welke invloed het ervaren van variatie tijdens een uitwisseling binnen het Nederlandse taalgebied heeft op internationale studenten die in het buitenland Nederlands hebben geleerd.

Na een hele lange tijd is mijn scriptie eindelijk af. Mijn begeleiders, Jan en Ulrike, wil ik graag bedanken dat ze er zolang nog in zijn blijven geloven dat deze scriptie er zou komen. Alle respondenten die hebben meegewerkt wil ik bedanken voor hun bijdrage, en ook de mensen die mij hebben helpen zoeken naar de respondenten. Mijn vrienden en familie die gedurende deze tijd te horen heeft gekregen dat ik het te druk had door mijn scriptie wil ik bedanken voor hun begrip. Voor de steun die ze geboden heeft mag ik ook zeker mijn vriendin niet vergeten. En, als laatste, maar zeker niet als de minste wil ik mijn ouders en zusje bedanken voor alle keren dat ik ze soms tot waanzin heb gedreven, maar er van begin tot eind dan toch keer op keer weer waren om mij te helpen.

Samenvatting

Taal kent veel variatie en is constant aan verandering onderhevig. Toch denken we vaak alleen maar aan standaardtalen wanneer we het over taal hebben. Volgens Van der Horst (2008) bevinden we ons nu echter in een wisseling van de taalcultuur die zich rond 1970 heeft ingezet. De variatie die talen altijd al gekend hebben is namelijk zeer lange tijd onder de standaardtalen schuil gegaan, maar laat zich langzaam steeds meer zien. Daarnaast is in het taalonderwijs ook een duidelijke verschuiving te bemerken volgens Besamusca, Gelderblom en Ten Thije (2010), omdat er steeds meer een transnationale instelling komt. Studenten en docenten communiceren nu in de regel over de grenzen heen en moeten leren omgaan met het vreemde. Daarnaast gaan steeds meer studenten op uitwisseling en dit alles heeft invloed op het repertoire van de studenten. Vooral de '*minimale competentie*' en de '*competentie van herkenning*', zoals beschreven door Blommaert en Backus (2011, p.17), worden door deze uitwisselingen beïnvloed. Hierbij draait het om een klein aantal uitingen die iemand adequaat kan produceren en herkennen binnen een gelimiteerd aantal genres en domeinen en om taaluitingen die iemand wel kan herkennen maar niet zelf kan produceren. Aansluitend op de '*competentie van herkenning*' is er de theorie over *Lingua Receptiva* van Ten Thije (2010), waarbij het erom gaat dat personen voldoende receptieve vaardigheid in een andere taal hebben om deze in hun eigen taal te kunnen verstaan.

In achttien semigestructureerde interviews met studenten die op uitwisseling zijn geweest in Nederland en Vlaanderen is gekeken welke invloed het ervaren van talige diversiteit heeft op de attitude tegenover talige diversiteit van deze studenten. De analyse heeft geresulteerd in drie belangrijke uitkomsten. Namelijk dat het ervaren van talige diversiteit een bijdrage levert aan het ontwikkelen van receptieve vaardigheden, dat het een beter beeld geeft van de talige werkelijkheid van het Nederlands en dat het bijdraagt aan het nadenken over de eigen talige achtergrond en daarbij aan een bewustwording van hoe de taalsituatie in eigen land zich verhoudt tot die in andere landen.

Inhoud

Deel 1 – Theoretisch kader

1. Talige diversiteit	7
1.1 Het einde van de standaardtaal	7
1.2 Taalonderwijs	9
1.3 Studentenuitwisseling	11
2. De internationale neerlandistiek	13
2.1 Nederlands extra muros	13
2.2 Nieuwe ontwikkelingen: Dutch++	14
3. Onderzoeksvraag en deelvragen	16
3.1 Attitude	16
3.2 'Aanvaringen' met talige diversiteit	17

Deel 2 – Onderzoeksopzet

4. Opzet en uitvoering onderzoek	20
4.1 Verantwoording keuze onderzoeksmethode	20
4.2 Dataverzameling: werving en selectie respondenten	20
4.3 Methoden van data-analyse	22
5. Kenmerken respondenten	23
5.1 Herkomst	23
5.2 Leeftijd en opleiding	24
5.3 Kennis en vaardigheid in het Nederlands	24
5.4 Dialectgebruik	24
5.5 Reisdoel tijdens de uitwisseling	25
5.6 Verblijfsduur en periode	26
5.7 Woonsituatie	26
6. Vragenlijst	27
7. Interviews	28
8. Betrouwbaarheid en validiteit	28

Deel 3 – Resultaten

9. Deelvraag 1: De attitude van de internationale studenten	31
9.1 Beoordeling van dialect in het algemeen	31
9.2 Waardering van het eigen dialect	34
9.3 Waardering van het Nederlands en Vlaams dialect	36
10. Deelvragen 2 en 3: 'Aanvaringen' met talige diversiteit	39
10.1 Locatie tijdens de uitwisseling	39
10.2 Woonsituaties: wel of niet met Nederlanders	40
10.3 Relatie tot eigen studie	41
10.4 Ervaringen binnen studie, stage of werk	42
10.5 Contact met Nederlanders in het privéleven	43

10.6 Contact via media	45
10.7 Herkennen en herinneren	45
11. Deelvraag 4: Effect en reflectie	48
11.1 Blijken van geen verandering	48
11.2 Blijken van verandering	49
11.2.1 Vergelijking Nederland - Vlaanderen vs. Oostenrijk – Duitsland	49
11.2.2 Nieuwe studie of meer focus in de huidige studie	51
11.2.3 Verandering in eigen dialectgebruik en de eigen attitude tegenover dialect	52
11.2.4 Invloed van eerdere uitwisselingen	55
Deel 4 – Conclusies	
12. Ervaring met talige diversiteit tijdens een uitwisseling is zinvol	57
13. Eye opener tegenover talige diversiteit in eigen land	58
14. Discussie	58
Deel 5 – Aanbevelingen	
15. Optimale organisatie van uitwisselingen in verband met talige diversiteit	60
16. Inbouw in ontwikkelingsproject Dutch++	60
BIBLIOGRAFIE	62
BIJLAGEN	64
Bijlage 1: De geanalyseerde methodes	64
Bijlage 2: De vragenlijst	66
Bijlage 3: De interviewvragen	70

1. Talige diversiteit

Taal kent veel variatie en verandert ook constant. Tevens is het vaak lastig om duidelijk grenzen te trekken waar de ene taal eindigt en de andere begint en dit is helemaal lastig wanneer men dit bij regionale taal – ook wel bekend als dialect – probeert te doen. Dit zorgt mede voor een grote uitdaging voor het taalonderwijs.

In de hoofdstukken 1 en 2 zal worden ingegaan op de visie op taal, hoe het taalonderwijs worstelt met taalvariatie en op nieuwe ontwikkelingen binnen het taalonderwijs.

1.1 Het einde van de standaardtaal

Tegenwoordig is het heel normaal dat er bij het noemen van Nederlands, Engels, Frans of Duits wordt gedacht aan de taal zoals die op school wordt aangeleerd. Tot de Renaissance bestonden deze talen echter nog helemaal niet in de vorm die ze nu hebben. Gedurende een paar eeuwen zijn deze standaardtalen ontwikkeld tot hoe ze nu bekend zijn. De laatste decennia zijn er echter grote veranderingen in de visie op taal. Dit komt voor een groot deel doordat er een kanteling is geweest van een focus op geschreven taal naar een focus op gesproken taal. Daarnaast is ook de opkomst van de sociolinguïstiek van grote invloed op de nieuwe visie.

In zijn boek *Het einde van de standaardtaal* zet Van der Horst (2008) uiteen hoe de standaardtalen in Europa tot stand zijn gekomen en hoe deze ook weer aan het verdwijnen zijn. Pas vanaf de zeventiende eeuw komen de standaardtalen langzaam op. In die periode begint men, onder invloed van de Renaissance, te geloven dat alles wat in het Latijn gezegd kan worden ook in de eigen volkstaal gezegd kan worden en dat de eigen taal ook meer gebruikt moet worden. Dit kon echter alleen mits er enkele noodzakelijke aanpassingen in die volkstaal doorgevoerd zouden worden. De volkstaal moest geordend, gezuiverd en uitgebreid worden.

Dat men de volkstaal wilde ordenen heeft er ook alles mee te maken dat de angst voor taalverandering de kop op stak. Wanneer de volkstalen zich namelijk verder zouden ontwikkelen zoals ze deden zou er alleen maar meer verbrokkeling van taal komen en dat zou alleen maar voor het uiteenvallen van de taal zorgen. Daarom was het ultieme doel van het standaardiseren van de volkstalen de vastlegging. Een vastliggende, gestandaardiseerde, homogene, niet-veranderende taal is namelijk het enige dat zekerheid geeft. Hierdoor kwam de focus ook gelijk op de geschreven taal te liggen, omdat dit de visuele kant van de taal is en die wordt als veruit het belangrijkste gezien, omdat het vastligt. Zo wordt de geschreven taal ook het voorbeeld voor de gesproken taal en aan de werkelijke gesproken taal wordt geen aandacht geschonken.

Dat de standaardtalen een kans kregen om te groeien en een plek te verwerven in de Europese samenlevingen heeft te maken met de transformatie van de middeleeuwse culturen. Ehlich (2010) geeft aan dat de veranderingen in de handel en de wetenschap, samen met de koloniale en religieuze expansie eraan bijdroegen dat voor verscheidene Europese regio's de opkomst van eigen talen belangrijk was voor communicatieve domeinen. Vooral de economische ontwikkelingen in de verschillende 'Gouden Eeuwen' en de koloniale expansie versterkten de positie van de standaardtalen en droegen bij aan het consolideren van deze nieuwe talen.

Daarnaast noemt Ehlich (Ibidem) de latere opkomst van natievorming als belangrijke bron voor de opkomst van de nieuwe standaardtalen. Tijdens de natievorming werd afgerekend met de op

dynastie gebaseerde politieke structuren en daardoor werden nieuwe vormen van gemeenschappelijke, en op de gemeenschap gebaseerde identiteitsconstructies vereist. Deze nieuwe identiteit werd onder andere gevonden in de nieuwe taal. Deze diende daarbij als hét middel om de rechtmatigheid van de nieuwe naties te onderbouwen.

Uiteindelijk zijn de standaardtalen dus 'kunsttalen' die zijn ontstaan uit volkstalen en bedoeld zijn om eenheid te creëren. Het probleem is echter dat men zich concentreerde op de geschreven taal, maar er was uiteraard ook nog de gesproken taal. Van der Horst (Ibidem) geeft aan dat uit verscheidene getuigschriften blijkt dat de uitspraak in de zeventiende en achttiende eeuw sterk gevarieerd is. De gesproken taal is bijna overal overeenkomstig het plaatselijk dialect. Toch is er nog geen aandacht voor een norm bij het spreken of voor de ontwikkeling van een gestandaardiseerde uitspraak. De opkomst van de standaarduitspraak is pas in de 19^e eeuw. Waarom in die periode ineens aandacht komt voor een 'juiste', 'correcte' of 'beschaafde' uitspraak is niet duidelijk. Ook niet waarom er ineens aandacht komt voor dialecten, want de dialectologie komt ook op in die periode. Wel is duidelijk dat er in deze periode al een verandering in de visie op taal ontstaat, in die zin dat het onrenaissanceachtig is om de focus op klank en uitspraak te leggen. De wil om te uniformeren en standaardiseren blijft echter nog steeds bestaan.

Door de opkomst van de dialectologie hoefde de variatie in het openbare leven ook niet langer volledig schuil te gaan onder de standaardtaal. Iedereen wist daarvoor wel dat ze bestond, en participeerde erin in het privéleven, maar in het openbare leven werd ze volgens Van der Horst (ibidem) aan oog en oor onttrokken door de standaardtaal. Variatie was taboe, maar werd vanaf deze periode in ieder geval erkend als aanwezig fenomeen. Toch werd er nog steeds gepleit voor een correct taalgebruik in het openbare leven.

Vanaf ongeveer 1970 ontstaat er volgens Van der Horst (Ibidem) weer een wisseling in de taalcultuur en daar zitten we nu midden in. Zowel de geschreven als de gesproken taal zijn volledig gestandaardiseerd en breiden zich ook nog steeds verder uit in gebruik. De normatieve instelling lijkt er echter steeds meer aan te ontvallen. Dit leidt tot het einde van de normuitspraak. Hierdoor is de dagelijks hoorbare taal in het openbare leven, op school, in vergaderingen, op radio en tv, kortom overal, gevarieerd geworden.

Een andere belangrijke verandering in de visie op taal is dat men er niet langer vanuit gaat dat er duidelijke grenzen tussen talen bestaan. Vanaf de renaissance werd er namelijk vanuit gegaan dat deze grenzen er wel waren en dat talen geen overlap kenden. Ook bij de opkomst van de dialectologie rond 1870 werden de dialecten gezien als onderdelen van een standaardtaal met 'dialectgrenzen'. Nu wordt taal binnen de taalwetenschap volgens Van der Horst (ibidem) echter gezien als een continuüm, waarbij er vooral tussen de varianten van een standaardtaal, de dialecten, steeds minder scherpe grenzen te trekken zijn. Dit komt ook doordat er steeds meer varianten erkend worden. Hierdoor zijn varianten wel minder makkelijk te herkennen.

Naast deze veranderingen in de visie op taal is er ook nog meer interesse gekomen voor de variatie in taal. Dit hangt waarschijnlijk samen met de opkomst van de sociolinguïstiek rond 1950. Hierbij wordt gekeken naar de relatie tussen taal en samenleving vanuit (om er een paar te noemen) politieke, demografische, economische en taalkundige perspectieven. Taal wordt zo veel meer gezien als

contextueel afhankelijk. Zeker de laatste tijd is de aandacht binnen Nederland voor dialecten ook weer groter geworden en zijn vooral de regio-soaps een populair middel om dialecten weer meer ten toon te spreiden. Het feit dat sommige van deze regio-soaps zelfs binnen Nederland ondertiteld moeten worden om ze voor iedere Nederlander begrijpelijk te maken geeft al aan dat het zelfs voor moedertaalsprekers soms lastig is om een dialect te kunnen begrijpen.

Toch blijft het, zoals Nortier (2009; p.168) het stelt, ook tegenwoordig nog zo dat het een direct voordeel oplevert om een standaardtaal of een taal met prestige te leren. Doordat dialecten nog steeds niet veel prestige hebben blijft het voor alsnog zo dat dialectsprekers over het algemeen een standaardtaal leren en niet andersom. Daarnaast geeft Van der Horst echter wel aan dat taal wel steeds meer wordt gezien als context afhankelijk. De context kan veel invloed hebben op hoe er over het taalgebruik in een situatie wordt gedacht. Dit betekent ook dat de prestige van een variant door de context beïnvloed kan worden. Daarom is het belangrijk om ook naar de verhoudingen tussen dialecten te kijken, want zoals Garrett (2010, p.74) het stelt kunnen variëteiten op verschillende manieren beoordeeld worden en kunnen er hiërarchieën tussen bestaan. Zo zijn er mogelijk binnen een natie toch dialecten met veel prestige en verdienen deze dialecten mogelijk meer aandacht dan ze nu krijgen. Binnen het Nederlands kan hier gedacht worden aan het Limburgs, omdat er zelfs scholen in Limburg zijn die een deel van hun onderwijs in het Limburgse dialect aanbieden.

Uiteindelijk is te concluderen dat de variatie binnen taal er altijd is geweest, maar dat deze lange tijd verborgen is geweest onder de standaardtaal. Nu de dagelijks hoorbare taal volgens Van der Horst (ibidem) gevarieerder wordt komt deze variatie te voorschijn. Het is nu alleen de vraag in hoeverre er rekening moet worden gehouden met variatie. In het licht van deze scriptie is het ook interessant om de vraag te stellen welk effect het ervaren van variatie heeft op internationale studenten die in het Nederlandse taalgebied op uitwisseling zijn.

1.2 Taalonderwijs

Dat aan standaardtalen zulke grote prestige werd toegekend vanaf de Renaissance heeft ervoor gezorgd dat het taalonderwijs zich nadien ook richt op standaardtaal. Door de standaardtaal ideologie is er een hiërarchie van variaties gemaakt waardoor het spreken van niet-standaard variaties geassocieerd is geraakt met lager opgeleiden, lagere klasse en/of het platteland en de standaardtaal met hoger opgeleiden, hogere klasse en stedelijke gebieden (Vogl, 2012, p.15). Sinds er echter vanaf 1970 een wisseling in de taalcultuur is waar te nemen staat ook het taalonderwijs voor de vraag óf en op welke wijze er aandacht aan variatie binnen talen gegeven moet worden. Specifiek voor het Nederlands taalonderwijs geven Besamusca, Gelderblom en Ten Thije (2010) al aan dat binnen de internationale neerlandistiek Nederland haar positie als centraal punt binnen het Nederlandse taalgebied al aan het verliezen is. Daarnaast is de interactie van studenten en docenten over de grenzen heen al regel geworden. Een belangrijke opgave volgens hen is nu dat de taal- en literatuurstudies zich transnationaal gaan instellen. Deze transnationale instelling zorgt ervoor dat het centrale oriëntatiepunt zich verschuift naar het leren omgaan met het vreemde. In deze context past naadloos het leren omgaan met variatie binnen een taal.

Het behandelen van variatie blijkt echter nog wel erg lastig. Dit heeft voor een groot deel te maken met het beschikbare materiaal. Eerder is er al door De Oude (2011) een onderzoek naar de behandeling van taalvariatie binnen het onderwijs van Nederlands als vreemde taal gedaan. Dit is in opdracht van de afdeling Nederlandistiek aan het instituut voor Europäische und Vergleichende Sprach- und Literaturwissenschaft van de Universiteit van Wenen volbracht. In dat onderzoek is het taalonderwijs onder de loep genomen, waarbij nadrukkelijk is gekeken naar variatie binnen het Nederlands.

Allereerst is een analyse gemaakt van enkele NT2 en NVT lesmethodes (Bijlage 1) die worden gebruikt tijdens de taalverwervinglessen Nederlands. Daarbij is gekeken naar het vermelden van taalvariatie binnen het Nederlands. Er is vooral gelet op het vermelden van verschillen in taalgebruik binnen Nederland en tussen Nederland en Vlaanderen. Het is opgevallen dat er vrijwel geen verwijzing is naar taalvariatie binnen het Nederlands. Dit kan vooral te maken hebben met het feit dat bijna al deze methodes zijn opgezet als NT2 methodes. Dit soort methodes worden vaak opgezet met de gedachte dat het voor mensen die Nederlands als tweede taal leren belangrijker is om de standaardtaal te leren dan om de taal in zijn geheel te bestuderen.

Vervolgens is er ook een onderzoek gedaan onder 31 studenten uit de taalverwervinglessen voor Nederlands aan de Universiteit van Wenen naar hun begrip van dialecten uit Nederland. Dit is gedaan om te kijken of het ook enig belang zou kunnen hebben om variatie binnen het Nederlands ook daadwerkelijk te behandelen in de taalverwervinglessen. In dit deel van het onderzoek is ingegaan op het lexicon, de syntaxis en fonologie van enkele Nederlandse dialecten. Deze komen verspreid uit heel Nederland. Het is gebleken dat het toch lastig is voor de studenten om de dialecten goed te begrijpen, ongeacht op welk niveau van de taalverwervinglessen ze zitten.

Uit deze twee deelonderzoeken blijkt dus dat er binnen het beschikbare materiaal aan de Universiteit van Wenen voor de opleiding Nederlands vrijwel geen verwijzing is naar variatie binnen het Nederlands. Daarnaast blijkt ook dat de dialecten toch lastig te begrijpen zijn wanneer men enkel de standaardtaal leert.

Dit is een tendens die niet alleen bij de opleiding Nederlands in Wenen te bemerken zal zijn. Zoals al eerder aangegeven was variatie volledig verscholen onder het aanzien van de standaardtaal. Hierdoor is het taalonderwijs ook beïnvloed en daarom zal ook hier de nodige moeite gedaan moeten worden om ervoor te zorgen dat er een plek wordt gecreëerd om variatie binnen een taal ook aan bod te laten komen. Daarnaast is er nog de tendens om niet-standaard variaties te beoordelen vanuit de standaardtaal ideologie. Hierdoor worden linguïstische vormen eigenlijk alleen geaccepteerd als taal zodra ze vastgelegd worden met normen van correctheid (Vogl, Ibidem, p.16). Deze ideologie zorgt ervoor dat dialecten niet als taal kunnen worden geaccepteerd, omdat er ook geen normen van correctheid zijn vastgelegd. Uiteraard is het ook lastig om les over iets te geven dat niet vastgelegd is op schrift, maar van veel variaties bestaan geluidsfragmenten die ook geschikt zijn om de studenten ermee bekend te maken. Hieruit volgt eigenlijk ook de meest belangrijke reden om in het taalonderwijs taalvariatie te behandelen. Het gaat niet om het aanleren van de variaties, maar

om het bewust worden dat een taal niet enkel uit één standaardvariatie bestaat, maar ook vele andere variaties omvat. Wanneer de studenten zich bewust worden van de variaties die het Nederlands kent krijgen ze ook een realistischer beeld van de taal in zijn geheel. Dit kan van invloed zijn wanneer ze op uitwisseling gaan in het Nederlandse taalgebied, waarmee ook hier weer de vraag volgt welk effect het ervaren van variatie binnen het Nederlands zal hebben op internationale studenten die Nederlands in het buitenland hebben geleerd.

1.3 Studentenuitwisseling

Door de globalisering komen mensen ook steeds meer met diversiteit in aanraking. Zoals aangegeven is er binnen de transnationaal ingestelde opleidingen ook veel meer contact tussen studenten en docenten over grenzen heen. Ook gaan studenten veel vaker op uitwisseling. Veel internationale studenten behoren dan ook al tot de Erasmus 1.0 generatie, die één keer op uitwisseling zijn geweest – veelal naar het taalgebied wanneer men een taalstudie volgt –, en sommige studenten behoren tot de Erasmus 2.0 generatie, zoals Messelink (2011) het noemt. Deze studenten hebben zelfs meerdere uitwisselingen gedaan en spreken ook minimaal twee talen naast de eigen moedertaal. Ook geeft ze aan dat de studenten van nu opgegroeid zijn in een tijd van technologische ontwikkelingen die internationaal contact vergemakkelijken.

Vertovec (2007) gaat ook in op de gevolgen van de globalisatie. Hij pleit ervoor om niet alleen meer naar diversiteit te kijken in termen van etniciteit en daarmee mensen te analyseren aan de hand van hun nationaliteit, maar dat er naar veel meer factoren moet worden gekeken die invloed hebben op iemands leven. Hij stelt de term ‘super-diversity’ voor als overkoepelend begrip voor het complexe samengaan van alle factoren die van invloed kunnen zijn op diversiteit. Deze visie is geworteld in de grote toename van migratie, die ervoor zorgt dat er vanuit één natie verschillende soorten groepen kunnen komen, die vanuit etnisch oogpunt gelijk zijn, maar onderling sterk kunnen verschillen. Doordat de grenzen vervagen is er namelijk ook een sterke toename van tijdelijke migratie, zoals uitwisselingen van studenten. De Erasmus 2.0 studenten komen zelfs op meerdere plaatsen en hebben zo continu nieuwe contacten met een grote variëteit aan groepen, netwerken en gemeenschappen (Blommaert & Backus, 2011). Daarnaast zijn er ook de technologische ontwikkelingen, zoals het internet en de mobiele telefoon waardoor het contact met het thuisland makkelijker behouden kan worden. Hierdoor wordt ook intercultureel contact vergemakkelijkt en er is dus ook een continue blootstelling aan talen en culturen mogelijk.

Volgens Blommaert en Backus (Ibidem) heeft dit alles invloed op de kennis van taal die iemand bezit, deze wordt namelijk geleerd volgens een grote variatie aan trajecten, tactieken en technologieën, variërend van volledig formeel taalonderwijs tot compleet informele ‘aanvaringen’ met taal (ibidem, p.12). Dit zorgt ervoor dat mensen hele verschillende gradaties van kennis hebben van verschillende talen. De kennis die iemand van een taal bezit is, zoals Blommaert en Backus (Ibidem) het noemen, iemands ‘repertoire’. Studenten die op uitwisseling gaan zullen dus verschillen in hun repertoire van het Nederlands hebben. Dat komt doordat ze niet alleen maar Nederlands leren tijdens hun taal cursus, maar ook tijdens hun uitwisseling. Het aanbod van het Nederlands tijdens hun uitwisseling zal voor iedere student anders zijn, maar wel bijdragen aan de ontwikkeling van hun

repertoire. Tevens geven ze aan dat er ook verschil in repertoire ontstaat doordat mensen andere dingen onthouden en een bepaalde waarde geven aan taaluitingen die ze tegenkomen. Wanneer iemand een uiting opvallend vindt of er een persoonlijke betekenis aan geeft zal zo'n uiting sneller onthouden worden en een belangrijke plek in het repertoire innemen. Vanuit de superdiversiteit kan er dus worden geconcludeerd dat er veel grotere verschillen tussen de taalkennis van individuen zal zijn, omdat er rekening mee wordt gehouden dat iedereen op heel veel verschillende wijzen taal leert. Het repertoire kun je volgens Blommaert en Backus zien als iemands taalbiografie, 'a record of mobility' (Ibidem, p.22).

Vanuit hun theorie is het bij de uitwisselingsstudenten bijvoorbeeld van belang om te denken aan wat wel 'tijdelijk taal leren' wordt genoemd. Hierbij zullen ze kleine stukjes lokale taal leren die voldoende zijn om korte gesprekken te kunnen voeren in alledaagse genres zoals het bestellen van drinken in de kroeg en voor sociale binding met de lokale bevolking. Zulke taaluitingen worden echter vaak heel snel weer vergeten, omdat het vaak maar in beperkte contexten gebruikt wordt. Toch hebben deze uitingen wel een keer deel uitgemaakt van het repertoire en mogelijk zullen ze nog wel herkend worden wanneer ze weer gehoord of gelezen worden.

Nog een wijze van leren die kan zorgen voor kleine kennis in iemands repertoire is het 'enkele woord leren'. Vooral bij dialecten en regiolecten is het goed mogelijk dat iemand slecht één of een paar woorden zal leren, omdat mensen die woorden als voorbeeld geven of bijvoorbeeld doordat het groeten in het dialect veel gehoord wordt.

Als laatste is het ook belangrijk om er rekening mee te houden dat iemand wellicht een taal niet leert, maar wel leert 'herkennen'. Ook wanneer iemand niet de intentie heeft om de taal te leren kan het toch zo zijn dat bij veelvuldig aanhoren van de taal er wel herkenning optreedt. Deze herkenning kan er toe leiden dat iemand mensen kan identificeren en gesprekken in een sociale context kan plaatsen. Daarnaast kan het ook allerlei associaties oproepen. Dit is van toepassing op dialecten, die ook vaak binnen een natie zorgen dat mensen uit verschillende regio's allerlei associaties krijgen wanneer ze een bepaald dialect of accent horen.

Het repertoire verandert dus volgens Blommaert en Backus (ibidem) in de loop van de tijd en is onderhevig aan de 'aanvaringen' die iemand met taal heeft. Door deze 'aanvaringen' weten we soms ook meer dan we ons zelf bewust zijn. Dit komt doordat we ook onbewust stukjes taal leren zonder dat er specifiek moeite voor wordt gedaan om de hele taal te leren. De 'aanvaringen' zorgen er ook voor dat 'schooltaal' meer gaat leven en dat er verscheidenheid optreedt tussen de repertoires van de studenten die wel dezelfde taal cursus hebben gevolgd.

Deze verschillen in repertoire zijn volgens Blommaert en Backus (Ibidem) terug te vinden in de verschillende soorten competenties die mensen kunnen bezitten. In het licht van dit onderzoek zullen daarin vooral de '*minimale competentie*' en de '*competentie van herkenning*' van belang zijn. Bij de '*minimale competentie*' kan men adequaat een beperkt aantal uitingen van een taal begrijpen of produceren, die binnen een gelimiteerd aantal genres en sociale domeinen vallen. Bij de '*competentie van herkenning*' kan iemand alleen maar woorden of uitingen van een taal herkennen.

Binnen de '*competentie van herkenning*' is '*Lingua Receptiva*' (Ten Thije, 2010, p.54) te plaatsen. Deze term duidt erop dat personen voldoende receptieve vaardigheid in een andere taal hebben om

deze in hun eigen taal te kunnen verstaan. Hierbinnen past heel goed het communiceren met mensen die dialect spreken. Vaak kunnen mensen namelijk wel een dialect verstaan in hun eigen standaardtaal, maar hebben zij niet de vaardigheid om in het dialect terug te spreken en zullen zij dat in de standaardtaal doen.

Afsluitend kan dus gesteld worden dat onze mobiliteit van grote invloed is op de kennis die we bezitten. Het is van belang dat we niet langer onderschatten in welke mate ons leven zich hierdoor ontwikkelt, omdat het van grote invloed is op de kennis die we leren en ook weer vergeten om ervoor te zorgen dat we ook nog onszelf kunnen begrijpen. Zo is ons repertoire onderhevig aan hoe wij ervoor willen zorgen dat we ons zelf nog kunnen begrijpen en bevat het die kennis die we zelf van belang achten om een stem te hebben waar we ook zijn (Blommaert & Backus, *Ibidem*, p.23). Tevens bezitten wij vaak meer receptieve vaardigheden waardoor we wel dialecten en soms zelfs talen kunnen verstaan die we zelf niet spreken, waardoor ons repertoire ook groter blijkt te zijn dan we in eerste instantie zouden denken. Studenten die op uitwisseling zijn geweest in het taalgebied van de taal die ze studeren zullen daarom ook een groter repertoire van de taal hebben en van sommige niet-standaard variaties binnen het taalgebied zelfs '*minimale competentie*' of in ieder geval '*competentie van herkenning*' aan hun repertoire hebben toegevoegd en zo dus ook meer receptieve vaardigheden hebben om niet-standaard variaties van de taal te begrijpen. De eventuele uitbreiding van het repertoire kan ook van invloed zijn op de beoordeling van de niet-standaard variaties in het Nederlands. Dit brengt ons weer terug bij de hoofdvraag van deze scriptie. Welk effect heeft de blootstelling aan talige diversiteit in het taalgebied van het Nederlands op de attitude tegenover talige diversiteit in het Nederlands bij internationale studenten?

2. De internationale neerlandistiek

2.1 Nederlands extra muros

Zoals eerder aangegeven is er een paradigmawisseling gaande binnen de internationale neerlandistiek. Nederlands extra muros, het Nederlands leren buiten het taalgebied wordt niet langer als iets in de marge, maar als gelijkwaardig gezien. Daarnaast probeert de 'extramurale' neerlandistiek vanuit de eigen context en behoeften een eigen profiel en expertise te ontwikkelen (Besamusca e.a., *ibidem*, p.6).

Besamusca, Gelderblom en Ten Thije geven aan dat vanuit een intercultureel en transnationaal perspectief er van afgestudeerde anderstalige neerlandici verwacht wordt dat ze zich zullen ontwikkelen tot cultuurtolken, die hun kennis van het Nederlands kunnen toepassen in hun eigen regio, want dat is meestal ook de plaats waar ze een toekomst voor ogen hebben (*ibidem*).

Een belangrijke stap die past binnen de nieuwe transnationale oriëntatie is het samenwerken tussen instellingen. Zo noemen Besamusca, Gelderblom en Ten Thije (*Ibidem*, p.8) al de gemeenschappelijke BA-opleiding in de Centraal-Europese regio (Slowakije, Tsjechië, Oostenrijk, Hongarije en Polen) DCC (Dutch Language, Literature and Culture in a Central European Context), de MA-opleiding 'Comparatieve neerlandistiek' van de Universiteit van Amsterdam en de Freie Universität Berlin en

NEVA (Nederlands voor anderstaligen) dat een partnerschap is van de universiteiten van Wenen en Tilburg en de Katholieke Hogeschool Kempen (Vlaanderen). Daarnaast hebben ook de universiteiten van Groningen en Keulen een gezamenlijke MA en die van Nijmegen en Münster werken samen op het gebied van vertalen.

Er wordt ook aangegeven dat studenten die met de nieuwe opvattingen kennismaken enthousiast zijn over het feit dat ze leren om centrale domeinen van taal en cultuur vanuit verschillende blikrichtingen te beschouwen. Daarbij moeten ze zowel een binnen- als buitenperspectief innemen. Dit betekent dat de studenten zich bezighouden met het Nederlands binnen het Nederlandse taalgebied en de ontwikkelingen die daar plaatsvinden. Daarnaast houden ze zich echter ook bezig met de plaats die het Nederlands inneemt tegenover hun eigen taal en binnen het Europese grondgebied.

Hieruit concluderen Besamusca, Gelderblom en Ten Thije dat inhoudelijke samenwerking met buitenlandse partnerinstituten vanuit een intercultureel perspectief een heel aantrekkelijk profiel oplevert (Ibidem, p.8).

Door samenwerking vanuit universiteiten binnen het Nederlandse taalgebied met universiteiten die de opleiding Nederlandse taal en cultuur buiten het taalgebied aanbieden kunnen de studenten meer kennis opdoen over de Nederlandse taal en mogelijk wordt het makkelijker om op uitwisseling te gaan binnen het taalgebied. Dit alles kan ertoe leiden dat ze meer in aanraking komen met talige diversiteit in het taalgebied van het Nederlands. De vraag die dan ook hier weer terug komt is welk effect dat zal hebben op de attitude van de internationale studenten tegenover diversiteit in het Nederlands.

2.2 Nieuwe ontwikkelingen: Dutch++

Vanaf 1970 is volgens Van der Horst (ibidem) een wisseling in de taalcultuur merkbaar die voor een nieuwe visie op taal zorgt. Hierdoor is er meer aandacht gekomen voor dialecten. Deze visie is ook in het taalonderwijs te zien. Een goed voorbeeld hiervan is een nieuw project aan de Universiteit van Wenen, *Dutch++*. Dit project past ook geheel binnen de inhoudelijke samenwerking van buitenlandse partnerinstituten voor de internationale neerlandistiek. Het is geïnitieerd door de afdeling voor Neerlandistiek aan de Universiteit van Wenen, omdat de docenten merkten dat de studenten zich niet genoeg bewust werden van de taalvariatie die er binnen het Nederlands bestaat. Zoals blijkt uit het onderzoek van De Oude (ibidem) waren er bij de opleiding ook geen lesmethodes beschikbaar die aandacht schonken aan het onderwerp. Hoewel er binnen de afdeling het idee bestaat dat het belangrijk is om de studenten binnen de taalverwervingslessen een goed beeld van de sociale en talige werkelijkheid van de regio's waar de taal wordt gesproken mee te geven, blijkt dit niet altijd even makkelijk. Eén van de belangrijkste redenen die zij hier zelf voor aangeven is het feit dat taalonderwijs zich sterk richt op standaardtaal (*Dutch++: Examples and new models for learning and teaching pluricentric languages, Part D. Project characteristics, 2011, p.9-11*). Wanneer de studenten echter naar het taalgebied zullen vertrekken zal blijken dat de kennis van de standaardtaal niet genoeg zal zijn om te kunnen omgaan met allerlei soorten van regionale en sociale taalvariatie. "*Er is*

in feite dus een mogelijk conflict tussen de homogene presentatie van een taal binnen het taalonderwijs en de heterogene werkelijkheid binnen het taalgebied” (ibidem, p.9).

Vanuit de afdeling in Wenen is dus heel sterk het idee gegroeid dat er meer aandacht moet komen voor de variatie binnen het Nederlands. Daarom is er ook een aanvraag ingediend voor een Lifelong Learning Programme om een platform te maken voor onderwijzen, informatie en discussie genaamd “*Dutch++*” (*Dutch++: examples and new models for learning and teaching pluricentric languages* 2011, p.10). Deze aanvraag is in samenwerking met de Universiteit van Tilburg, de Katholieke Hogeschool Kempen, de Vrije Universiteit van Berlijn en het Instituut voor de opleiding van leraren (IOL) in Paramaribo, Suriname ingediend. Het doel is om taalleerders beter voor te bereiden voor de sociale en talige realiteit van de regio’s waar het Nederlands wordt gesproken.

Voor er echter een platform kan komen is het belangrijk om te weten wat er al aan materiaal over taalvariatie in het Nederlands beschikbaar is en wat er misschien juist mist. Ook is het goed om te weten hoeveel de studenten nu kunnen begrijpen van verschillende variaties van het Nederlands. Derhalve is er door De Oude (2011) de al eerder besproken inventarisatie gemaakt naar het behandelen van taalvariatie in de NT2 en NVT methodes die tijdens de lessen worden gebruikt. Hieruit is gebleken dat er vrijwel geen verwijzingen naar taalvariatie in de methodes zijn. Daarnaast heeft De Oude ook gekeken in hoeverre de studenten met de taalkennis waarover ze nu beschikken dialecten uit Nederland kunnen begrijpen. Er is een vragenlijst opgesteld met uitspraken in Nederlandse dialecten die aan de studenten uit de taalverwervingslessen van Nederlands is voorgelegd. Uit de resultaten blijkt dat het toch wel lastig is om de Nederlandse dialecten echt goed te begrijpen met enkel de standaardtaal, want de studenten wisten gemiddeld maar de helft van de vragen goed te beantwoorden. Bij open vragen, zoals bij kleine strips waar ze zelf een vertaling van moesten geven wisten nog minder studenten het goede antwoord te geven. Het valt wel op dat er wel een beetje invloed is van een verblijf in het taalgebied voor langere tijd. Studenten die aangaven een periode in Nederland of België te hebben verbleven wisten namelijk gemiddeld twee vragen meer goed te beantwoorden dan de rest.

Het ziet er dus naar uit dat de huidige onderwijsmethodes niet genoeg middelen hebben om ervoor te zorgen dat de studenten zich bewuster worden van het feit dat het Nederlands variëteit kent. Daarnaast zijn er ook vele regionale variëteiten die nu verscholen gaan binnen het onderwijs doordat er enkel Standaardnederlands wordt onderwezen. Zoals echter eerder aangegeven hebben de studenten moeite om regionale variëteiten te begrijpen met alleen hun kennis van het Standaardnederlands. Daarom zou *Dutch++* een goed middel zijn dat ervoor kan zorgen dat de studenten zich zowel bewuster worden van de variëteit die het Nederlands kent en om meet te kunnen begrijpen van verschillende variaties. Doordat het ook als naslagwerk kan dienen, kunnen studenten zich in het geval van een uitwisseling ook makkelijker oriënteren op het gebied waar ze heen zullen gaan.

Uiteindelijk hoeven de studenten de variaties niet zelf te leren. Het gaat er slechts om dat de studenten zich bewust worden van de taalvariatie die het Nederlands kent. Daarnaast moeten ze de mogelijkheid hebben om zich er meer in te kunnen verdiepen wanneer zij dit willen. Wanneer zij er meer van weten kan dit ervoor zorgen dat de receptieve vaardigheden van de studenten vooruit

zullen gaan, ook met betrekking tot dialecten. *Dutch++* kan in het licht van de receptieve meertaligheid dus een belangrijk middel zijn. Het kan ertoe bijdragen dat studenten met een uiting in het Standaardnederlands aan een dialectspreker kunnen laten merken dat ze wel receptief hebben kunnen verwerken wat er in het dialect werd gezegd. Wellicht zal hun attitude tegenover talige diversiteit in het Nederlands hierdoor ook beïnvloed worden. Voor studenten die gebruik kunnen gaan maken van *Dutch++* kunnen de resultaten op de vraag welk effect de blootstelling aan talige diversiteit in het taalgebied van het Nederlands op hun attitude tegenover talige diversiteit heeft dus anders zijn dan van de studenten die aan het onderzoek in deze scriptie hebben meegewerkt.

Het project is al toegekend en loopt ook al een jaar. Er is een bèta website in gebruik waarop inmiddels al een eerste versie van het onderdeel 'Guide to Variation' staat (<https://dutch-beta.ned.univie.ac.at/>). De komende maanden wordt deze eerste versie geëvalueerd. Om hierop aan te sluiten zal ik in hoofdstuk 16 aanbevelingen doen die meegenomen zouden kunnen worden bij deze evaluatie en voor de verdere ontwikkeling van de website.

3. Onderzoeksvraag en deelvragen

Voortbordurend op de vorige hoofdstukken zal in dit hoofdstuk ingegaan worden op de onderzoeksvraag van deze scriptie: "Welk effect heeft de blootstelling aan talige diversiteit in het taalgebied van het Nederlands op de attitude tegenover talige diversiteit in het Nederlands bij internationale studenten?". Daarnaast zullen in dit hoofdstuk ook enkele deelvragen aanbod komen.

3.1 attitude

Voordat er een antwoord gegeven kan worden op de vraag welke invloed de blootstelling aan talige diversiteit van het Nederlands in het taalgebied heeft moet er eerst worden onderzocht hoe de studenten denken over talige diversiteit. Om hierop een antwoord te kunnen geven zal eerst uiteengezet worden wat er verstaan wordt onder 'attitude'. Volgens Garrett (2010) gaat het om wat iemand geleerd heeft tijdens het proces om lid te worden van een familie, een groep, en van de maatschappij die ervoor zorgt hoe iemand op een consistente en karakteristieke wijze op de sociale wereld reageert. Tevens geeft Garrett aan dat er bij de taalattitude rekening mee gehouden moet worden dat wat we vroeg in ons leven geleerd hebben vaak een vaster onderdeel van ons is en minder veranderlijk is dan wat we op latere leeftijd leren. Doordat we taal al vroeg in ons leven leren en daarbij ook allerlei kennis over taal opdoen is het te verwachten dat wat we vroeger over taal hebben geleerd een sterke invloed zal hebben op hoe we er nu over denken en hoe we nu andere talen leren (Garrett, 2010, p.29). Deze kennis is onderdeel van iemands attitude. Door deze kennis kunnen sommige variëteiten bepaalde denkbeelden over sprekers en hun sociale context activeren, die aangestuurd zijn door stereotype verwachtingen (Ibidem, p.33). Dit zorgt ervoor dat het belangrijk is om te onderzoeken wat de attitude van de respondenten zal zijn tegenover taalvariëteit. Dit levert dus de eerste deelvraag op: "wat is de attitude van de internationale studenten tegenover taalvariëteit?".

Het is ook belangrijk om na te gaan hoe open iemand staat voor talige diversiteit. Uit onderzoek van de British Broadcasting Corporation (BBC) blijkt bijvoorbeeld dat respondenten die aangaven meer open te staan voor talige diversiteit minder hard oordeelden over accenten. Over het algemeen

kenden ze meer prestige en sociale aantrekkelijkheid toe aan Engelse dialecten dan mensen die niet open stonden voor talige diversiteit (BBC, 2005).

De houding tegenover variatie in de eigen moedertaal kan ook een rol spelen bij het beoordelen van variatie in andere talen. Hiertoe dient er dus ook rekening mee gehouden te worden of iemand zelf is opgegroeid met een dialect of van huis uit enkel een standaardtaal heeft geleerd.

Bij tweede taalverwerving speelt ook de houding tegenover de tweede taal gemeenschap een rol. Het beeld dat iemand namelijk van een taalgemeenschap heeft beïnvloed ook de wil om meer van de taal te leren en de bereidheid om met mensen uit die taalgemeenschap te communiceren (Gardner, 1985).

De taalideologie die iemand voor zichzelf heeft ontwikkeld vormt dus iemands attitude. Deze is sterk onderhevig geweest aan de taalsituatie waarin iemand is opgegroeid. Binnen het tweede taalonderwijs wordt dit uitgebreid met nieuwe ideeën en kennis, die bepalen hoe iemand tegen de tweede taal aankijkt. Dus niet alleen de kennis over taal bepaalt hoe er gedacht wordt over taalvariatie, maar ook de houding en gevoelens die iemand heeft tegenover een taalgemeenschap en zijn leden. Om een antwoord te kunnen geven op de vraag welk effect het ervaren van talige diversiteit in het taalgebied van het Nederlands heeft op de attitude van internationale studenten tegenover talige diversiteit in het Nederlands is het dus belangrijk om te weten hoe die attitude eerst was. Eén deelvraag die ook onderzocht wordt is dus de vraag “wat is de attitude van de internationale studenten tegenover talige diversiteit?”. Daaronder valt ook de vraag “wat is de attitude van de internationale studenten tegenover talige diversiteit in hun eigen moedertaal?”. Daarnaast zal ook de vraag “Hoe bereid waren de internationale studenten om met Nederlanders te communiceren tijdens hun uitwisseling?” onderzocht worden. Deze vragen dienen om een beeld te vormen van de houding van de studenten tegenover talige diversiteit. De attitude die ze tegenover talige diversiteit in het algemeen en tegenover talige diversiteit in hun eigen moedertaal hebben zal namelijk van invloed zijn op het eventuele effect van het ervaren van talige diversiteit in het Nederlands op hun attitude tegenover talige diversiteit in het Nederlands. Ook de bereidheid die ze hadden om met Nederlanders te communiceren zal dit effect beïnvloeden.

3.2 'Aanvaringen' met talige diversiteit

Om te kunnen bepalen of het ervaren van talige diversiteit een effect heeft is het ook belangrijk om te bepalen op wat voor manieren studenten tijdens een uitwisseling in aanraking kunnen komen met variaties van het Nederlands. De attitude kan namelijk ook heel erg afhangen van de situatie waarin de variatie gebruikt wordt en van de persoon die de variatie gebruikt (Garret, 2010 p.88).

Er dient dus een onderscheid gemaakt te worden tussen vormen van blootstelling, waarbij de scheiding tussen formele en informele situaties de belangrijkste is. Daarnaast kan er een onderscheid gemaakt worden tussen gesprekken met bekenden of vreemden.

De locatie waar iemand verbleef kan invloed hebben op het aantal situaties met talige variatie waarin iemand kan komen en ook een rol spelen in hoe afwijkend de variatie van de standaardtaal zal zijn. In Nederland wijken de dialecten en regiolecten van de Randstad namelijk minder af van het Standaardnederlands dan daarbuiten. Dit heeft er vooral mee te maken dat het Standaardnederlands

is samengesteld uit de dialecten die rond de 17^e eeuw bestonden in de kringen rond Amsterdam. Dit kan ervoor zorgen dat iemand buiten de Randstad ook eerder het idee heeft met een dialect te maken te hebben dan binnen de Randstad.

De attitude tegenover taalvariatie is dus afhankelijk van de hoeveelheid ‘aanvaringen’ die iemand heeft, het aantal variaties dat iemand tegenkomt en de situaties waarin deze ervaringen plaatsvinden.

Daarnaast kan de blootstelling aan variaties in een andere taal ook effect hebben op de attitude die iemand al heeft meegekregen vanuit de omgeving waarin hij of zij is opgegroeid tegenover talige variatie in de eigen taal.

Naast de vragen uit de vorige paragraaf over de attitude van de studenten komen er dus ook nog een paar deelvragen bij over de ‘aanvaringen’ met talige diversiteit die de studenten tijdens hun uitwisseling hebben gehad. De ‘aanvaringen’ zullen namelijk het effect van het ervaren van talige diversiteit beïnvloeden. Daarom is het belangrijk om de vraag “Op welke manier kwamen de internationale studenten met talige diversiteit in het Nederlands in aanraking?” ook te onderzoeken. Daarbij komt ook de vraag “wat vonden de internationale studenten van hun ‘aanvaringen’ met talige diversiteit in het Nederlands?”.

Alles bij elkaar genomen is in het eerste hoofdstuk aangegeven dat Van der Horst (ibidem) vanaf 1970 een verandering in de visie op taal waarneemt. Deze verandering zorgt ervoor dat er meer aandacht is gekomen voor talige diversiteit. Door deze aandacht voor talige diversiteit is het taalonderwijs voor de vraag komen te staan hoe ze talige diversiteit in het curriculum moet opnemen. Voor het vreemde taalonderwijs vormt de nieuwe transnationale instelling van universiteiten een middel om de talige diversiteit makkelijker onder de aandacht te brengen. Dit komt doordat universiteiten veel meer over de grenzen heen gaan samenwerken. Daarnaast gaan studenten tegenwoordig vaker op uitwisseling. Sommige van deze studenten behoren zelfs tot de Erasmus 2.0 generatie (Messelink, 2011), die meer dan één keer op uitwisseling gaan. Door een uitwisseling kunnen de internationale studenten gemakkelijker met talige diversiteit in het Nederlands in aanraking komen.

Dit alles zorgt echter voor de vraag wat de internationale studenten eigenlijk van de talige diversiteit in het Nederlands vinden. Om daar een antwoord op te kunnen geven heb ik de volgende deelvragen opgesteld:

- ◆ “Wat is de attitude van de internationale studenten tegenover talige diversiteit?”
- ◆ “Op welke manier kwamen de internationale studenten met talige diversiteit in het Nederlands in aanraking tijdens hun uitwisseling?”
- ◆ “Wat vonden de internationale studenten van hun ‘aanvaringen’ met talige diversiteit in het Nederlands?”
- ◆ En als laatste “Zijn de internationale studenten naar aanleiding van hun ‘aanvaringen’ met talige diversiteit in het Nederlands anders gaan denken over talige diversiteit in hun eigen moedertaal?”

Samen moeten deze vragen helpen bij het beantwoorden van de hoofdvraag: “Welk effect heeft de

blootstelling aan talige diversiteit in het taalgebied van het Nederlands op de attitude tegenover talige diversiteit in het Nederlands bij internationale studenten?”

4. Opzet en uitvoering onderzoek

In de hierop volgende hoofdstukken zal de onderzoeksopzet uiteen worden gezet. Hoofdstuk 4 zal gaan over de algehele opzet van het onderzoek. Daarna zal hoofdstuk 5 gaan over de kenmerken van de respondenten. Dit is uiteraard belangrijk om te kunnen bepalen van wie de attitudes worden bekeken en in hoeverre er gegeneraliseerd zou kunnen worden naar internationale studenten in het algemeen of internationale studenten die Nederlands studeren. Ook is het belangrijk voor de interpretatie van uitspraken, omdat de achtergrond van de respondenten van grote invloed kan zijn op hun antwoorden. In hoofdstuk 6 wordt beschreven hoe de vragenlijst tot stand is gekomen en waarom deze zo is opgebouwd. Er zal op de indeling van de interviews worden ingegaan in hoofdstuk 7 en in hoofdstuk 8 zal uiteindelijk de betrouwbaarheid worden besproken.

4.1 Verantwoording keuze onderzoeksmethode

In dit verkennende onderzoek is gebruik gemaakt van een kwalitatieve aanpak. Voor deze aanpak is gekozen vanwege de minimale hoeveelheid empirisch onderzoek naar dit onderwerp: *“Een van de redenen om te kiezen voor kwalitatief onderzoek is immers dat onderzoekers een veld nog niet goed kennen en het theoretisch in kaart willen brengen”* (Boeije, 2009, p.259).

De keuze voor een kwalitatieve aanpak heb ik ook gemaakt, omdat ik de uitkomsten van het onderzoek voor zichzelf te laten spreken. Daarmee wordt volledig recht gedaan aan de data. Daarom heb ik gekozen voor een inductieve analysemethode, waarin ik de perceptie van de internationale studenten op het ervaren van talige diversiteit in het Nederlands tijdens hun uitwisseling heb willen onderzoeken. Deze analysemethode houdt in dat ik binnen de data opzoek ben gegaan naar relevante thema's (Boeije, ibidem, p.268). Om het perspectief van de studenten weer te kunnen geven, *“het emic perspective”* (Boeije, ibidem, p.258), heb ik geprobeerd om een beeld te krijgen van hun uitwisseling en de ervaringen met talige diversiteit die zij hadden. Dit heb ik proberen te doen aan de hand van kwalitatieve interviews, zoals Boeije het noemt (ibidem, p.266). Deze interviews zijn semigestructureerd opgesteld. Zo was er tijdens de interviews nog de vrijheid om ook dieper in te gaan op onderwerpen die de respondenten zelf aandroegen.

Naast de interviews is aan alle studenten ook een vragenlijst voorgelegd. Hiermee heb ik geprobeerd om een beeld te schetsen van de studenten en hoe hun attitude is geweest voordat ze naar Nederland of België gingen voor hun uitwisseling. Deze informatie is voor het grootste gedeelte verwerkt in hoofdstuk 4 bij de kenmerken van de respondenten. Verder wordt de informatie gebruikt om mogelijke uitspraken die bij de interviews gedaan zijn te kunnen verklaren.

Kenmerkend voor een kwalitatieve onderzoeksmethode is een cyclisch proces. Tijdens het onderzoek is er een afwisseling tussen dataverzameling en data-analyse. Door al vroeg te beginnen met de analyse is het makkelijker om de grote hoeveelheid data te reduceren en overzichtelijk te maken.

4.2 Dataverzameling: werving en selectie respondenten

Zoals eerder vermeld heb ik gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews om een beeld te krijgen van de ervaringen met talige diversiteit van de internationale studenten tijdens hun uitwisseling. Om hiervoor respondenten te werven heb ik eerst een klein profiel opgesteld waaraan de studenten moesten voldoen. Dit profiel bevatte maar een paar eisen om de informatie zo breed mogelijk te verkrijgen. Hierdoor is de datacollectie dus vrij willekeurig geweest. Dit past bij de

verkennende aard van het onderzoek.

Een belangrijk criterium was dat de studenten minimaal één volledige maand op uitwisseling waren geweest in het taalgebied van het Nederlands. Daarnaast moesten de studenten al voor hun uitwisseling of direct aan het begin van hun uitwisseling een cursus Nederlands gevolgd hebben. Dit is uiteraard belangrijk, omdat de studenten anders ook geen inschatting kunnen maken of ze met talige diversiteit in aanraking zijn gekomen. Dit kunnen ze wel wanneer ze al kennis van het Nederlands hebben. Ze kunnen dan namelijk horen of iemand afwijkend spreekt van wat ze zelf geleerd hebben.

Om de respondenten te werven heb ik in eerste instantie gebruik gemaakt van de lijst met studenten die op uitwisseling zijn geweest naar Nederland en Vlaanderen vanuit de afdeling Neerlandistiek van de Universiteit van Wenen. Hiermee kon ik echter maar negen (oud) studenten vinden om mee te doen aan mijn onderzoek. Daarom heb ik ook een oproep gedaan via het studentennetwerk van de studie Nederlandse taal en cultuur in Wenen. Tevens heb ik een oproep geplaatst op de facebook pagina van het uitwisselingsnetwerk ESN in Wenen. Via deze twee wegen ging de bal rollen en werd mijn oproep verspreid onder studenten in Wenen. Hierdoor is het zo dat er niet enkel meer studenten aan het onderzoek hebben meegewerkt die Nederlandse taal en cultuur studeren of gestudeerd hebben, maar ook studenten met een andere studieachtergrond die wel Nederlands hebben geleerd. Uiteindelijk heb ik uit alle contacten een selectie gemaakt van 18 respondenten. Daarbij heb ik geselecteerd op bovenstaand profiel.

In hoofdstuk 5 'Kenmerken respondenten' staat een uitgebreid overzicht van de (oud) studenten. Er wordt informatie gegeven over hun herkomst, leeftijd en opleiding, vaardigheid in het Nederlands voor vertrek en hun eigen dialectgebruik. Daarnaast worden ook hun reisdoel van de uitwisseling, de duur van de uitwisseling, de periode waarin de uitwisseling plaatsvond en hun woonsituatie tijdens de uitwisseling besproken. Hiervoor is gebruik gemaakt van een vragenlijst. Deze bevatte naast de vragen om de hierboven beschreven kenmerken te kunnen verzamelen ook een lijst met vragen naar de attitude van de respondenten. Deze vragen zijn toegespitst op de communicatie met Nederlanders of Belgen. Hiermee kan een beeld verkregen worden van de bereidheid van de respondenten om met Nederlanders of Belgen te communiceren.

De interviews duurden gemiddeld 25 minuten, waarvan het langste 34 en de kortste 15 minuten duurde. De interviews hebben op verschillende plekken plaatsgevonden. Een deel via skype, sommige op de universiteit van Wenen, één bij mij thuis in Wenen en één via de telefoon. Alle interviews zijn opgenomen met een voicerecorder die de bestanden automatisch MP3 formaat opsloeg.

Voorafgaand aan de interviews hebben alle respondenten de vragenlijst al ingevuld. Daarbij heb ik ook gelijk aangegeven dat ik graag wilde weten of ze met talige diversiteit in het Nederlands in aanraking waren gekomen tijdens hun uitwisseling. Hierdoor konden ze hier voor het interview al over nadenken.

Het interview is, zoals Garrett het noemt, in directe vorm opgesteld. Er wordt gelijk duidelijk gemaakt wat het doel van de vragen is en er wordt expliciet aan de studenten gevraagd wat hun houding tegenover dialecten en variatie is (2010, p.37-9). Het interview is opgesteld door eerst te bedenken

welke informatie van belang zou zijn om de attitude tegenover variatie in het Nederlands te achterhalen en wat daarop van invloed zou zijn. Tijdens het ontwikkelingsproces heb ik het voorgelegd aan taalstudenten die op uitwisseling zijn geweest en universitaire linguïstiek docenten. Met behulp van hun kennis over taal en door verschillende versies heb ik uiteindelijk een lijst van een paar belangrijke vragen op kunnen stellen. Deze vragen heb ik in ieder geval aan alle respondenten gesteld die aan dit onderzoek meewerkten.

Bij het stellen van de vragen heb ik geprobeerd om niet meerdere vragen tegelijk te stellen. Zoals Garrett (ibidem, p.44) het namelijk stelt moet een vraag maar naar één component verwijzen zodat de respondent niet meerdere vragen tegelijk hoeft te beantwoorden. Daarnaast heb ik in navolging van Garrett geprobeerd de vragen zo open mogelijk te houden door geen hypothetische vragen te stellen en geladen woorden proberen te vermijden die de studenten richting een bepaald antwoord zouden sturen.

4.3 Methodes van data-analyse

De vragenlijsten leverden gemiddelden en percentages op van kenmerken van de respondenten. Zoals eerder gezegd zijn deze uitgewerkt in hoofdstuk 5.

Voor de interviews heb ik gebruik gemaakt van de methode coderen. *“Het proces waarin onderzoekers gegevens categoriseren en deze categorieën benoemen met één of meer trefwoorden, noemen we coderen”* (Boeije, 2009, p.268-9). Deze methode is bij uitstek geschikt voor verkennend onderzoek. De onderzoeker bekijkt de data namelijk met een geheel open blik en probeert in alle data overeenkomstige thema's te vinden.

Om te kunnen coderen heb ik een aantal stappen ondernomen:

- Na afloop zijn de interviews allemaal uitgetypt, zodat er goed met de data te werken was. Hiervoor heb ik de interviews woordelijk uitgewerkt. Dit houdt in dat ik alles heb uitgetypt zoals het werd uitgesproken. Bij het uitschrijven heb ik geen rekening gehouden met zachter of harder spreken en pauzes die iemand liet vallen heb ik ook niet verwerkt. Hiervoor heb ik gekozen, omdat het voor mij vooral om de inhoud ging en niet om hoe iemand iets zei. Ieder interview heeft een code gekregen voor de respondent, zoals *“RaS”*. Daarnaast heb ik regelnummers toegevoegd. Dit maakt het makkelijker om bij de resultaten te refereren aan een uitspraak. Hiervoor is gebruik gemaakt van de afkorting van de respondent met daarachter de regelnummers waaruit ik citeer en dan het citaat. Dat ziet er als volgt uit: *RaS r.8 “ja natuurlijk, moeilijk ze te ontwijken denk ik.”*.

- Vóór het coderen heb ik uit alle interviews de delen gefilterd die niet over talige diversiteit samenhangen. Hier gaat het bijvoorbeeld om stukken interview waarin de student uitweidde over Schiphol.

- Vervolgens heb ik in navolging van Boeije (ibidem, p.269) geprobeerd om een onderscheid in thema's en categorieën te maken in de onderzoeksgegevens en ze op die manier opgedeeld. Dit heb ik gedaan op basis van de data, maar ook door rekening te houden met wat ik in de literatuur heb gelezen. Om te coderen heb ik alle interviews in fragmenten ingedeeld waaraan ik een code heb gehangen. Deze codes vallen weer onder grotere thema's. Bij het coderen heb ik rekening gehouden met de literatuur en de hoofdvraag die ook voor de structurering van de interviews zorgden: *“attitude”, “aanvaringen’ met talige diversiteit”* en *“effect en reflectie”*. Onder deze drie thema's zijn de fragmenten weer opgedeeld in kleinere categorieën die passen bij de thema's. De thema's met de

categorieën zijn terug te vinden als de hoofdstukken 9, 10 en 11 waarin de resultaten per thema en categorie besproken worden.

Tijdens het coderen is het belangrijk dat de onderzoeker zichzelf continu vragen stelt om elke code doordacht toe te kennen. Zelf heb ik mij continu de volgende vragen gesteld:

- ◆ waar gaat het hier over?
- ◆ wat probeert de respondent mij duidelijk te maken?
- ◆ welk begrip past hierbij?
- ◆ wat betekent dit nog meer?
- ◆ welke ervaring of beleving wordt hier weergegeven?
- ◆ wat bedoelt de respondent hier ècht mee?

Om te coderen heb ik in sommige gevallen gebruik gemaakt van concepten uit de interviews. Soms zijn de code beschrijvend, in andere gevallen interpreterend. Een enkele keer wordt gebruik gemaakt van begrippen uit de literatuur (“*sensitizing concepts*”) (Boeije, *ibidem*, p.256).

5. Kenmerken respondenten

In het hierop volgende hoofdstuk zullen de kenmerken van de respondenten uiteen gezet worden. Als achtergrond hierbij wil ik graag nog iets meegeven over de opleiding Neerlandistiek aan de Universiteit van Wenen. Binnen Oostenrijk is het de enige plaats waar Neerlandistiek gestudeerd kan worden. De opleiding ‘Nederlandistik’ kent daar ongeveer 150 tot 200 actieve studenten. Binnen het curriculum zijn naast taalverwerving en – beheersing ook literatuur-, cultuur- en taalwetenschap opgenomen. De afdeling Neerlandistiek coöperiert ook in een paar projecten met andere afdelingen Neerlandistiek in Europa. Eén daarvan is het project Dutch++ dat al eerder besproken is. Daarnaast is de afdeling actief in het project BA-DCC (Dutch Language, Literature and Culture in a Central European Context), een gemeenschappelijke BA-opleiding in de Centraal-Europese regio (Slowakije, Tsjechië, Oostenrijk, Hongarije en Polen). Ook participeert het in het project NEVA (Nederlands voor anderstaligen) samen met de Katholieke Hogeschool Kempen en de Universiteit van Tilburg.

5.1 Herkomst

De internationale studenten hebben verschillende nationaliteiten. 14 studenten hebben de Oostenrijkse nationaliteit, twee zijn er Duits, één is Hongaars en één is er Tsjechisch.

De studenten uit Oostenrijk komen uit verschillende provincies van het land, drie komen er uit Wenen, drie uit Oberösterreich, drie uit Niederösterreich, één uit Tirol, één uit Burgenland, één uit Voralberg, één uit Salzburg en één uit Steiermark.

Van de twee studenten uit Duitsland komt er één uit het Noordwesten, uit de provincie Niedersachsen en de ander komt uit het Oosten, uit de provincie Sachsen.

Van de studenten hebben er 13 dialect van huis uit meegekregen. Drie daarvan geven wel aan dat ze thuis ook heel veel standaard Duits moesten gebruiken en daardoor nu zelf niet heel goed hun eigen dialect kunnen spreken.

5.2 Leeftijd en opleiding

Gemiddeld waren de studenten voor bij vertrek 23,3 jaar oud. De jongste leeftijd waarop iemand op uitwisseling ging was 20 en de oudste was 30. Nu zijn ze gemiddeld 26,7 jaar oud, waarbij de jongste 22 is en de oudste 35.

Wanneer er rekening mee wordt gehouden dat sommige studenten twee keer op uitwisseling gingen zijn geweest is het zo dat er gemiddeld 3,8 jaar zit tussen de leeftijd bij vertrek en de leeftijd nu.

Van de studenten volg(d)en 11 studenten de opleiding Nederlands. Van deze studenten zijn er twee die daarnaast ook nog Duits stude(e)r(d)en, één doet er filosofie naast, één studeerde ook nog kunstgeschiedenis en een ander informatica, één heeft ervoor de PABO afgerond, één studeert tegelijkertijd rechten en één studeert er wiskunde naast.

Van de overige zeven studenten studeerden er twee rechten, één kunstgeschiedenis, één bedrijfskunde, één communicatiewetenschappen en internationale betrekkingen, één sociale en culturele antropologie en ook internationale betrekkingen en één taal- en literatuurwetenschap, interculturele en toegepaste linguïstiek en interculturele communicatie.

5.3 Kennis en vaardigheid in het Nederlands

Het taalniveau dat de studenten hadden voordat ze vertrokken loopt heel erg uiteen. Vijf studenten geven in de vragenlijst aan dat ze nog geen Nederlands konden voordat zij op uitwisseling gingen, daarvan hebben er vier een intensieve taal cursus in Nederland gevolgd bij aankomst. De vijfde heeft met behulp van een thuis cursus Nederlands geleerd.

Van de overige studenten waren er drie die aangaven dat ze niveau A1, zoals dit is vastgesteld in het Common European Frame of References for Languages (CEFR) hadden. Daarvan heeft er één Nederlands van haar vriend geleerd en twee hebben een taalverwervingscursus aan de Universiteit van Wenen gevolgd.

Twee studenten gaven aan dat ze niveau A2 hebben, zij hebben ook beiden de taalverwervingscursus aan de Universiteit van Wenen gevolgd.

Twee studenten gaven aan niveau B2 te hebben, twee niveau B2/C1 en zes het niveau C1. Hiervan heeft één student twee uitwisselingen gedaan. Bij zijn eerste uitwisseling had hij niveau B2 en bij de tweede C1. Hij heeft het Nederlands bijna volledig geleerd van zijn vriendin en door thuisstudie. Alle overige studenten hebben taalverwervingscursussen aan de eigen universiteit gevolgd. Dit is niet allemaal aan de Universiteit van Wenen geweest, maar ook aan de Universiteit van Oldenburg (Duitsland), de Palacky Universiteit Olomouc (Slowakije), de Universiteit van Bayreuth (Duitsland) en de Masaryk Universiteit Brno (Tsjechië). Drie studenten hebben daarnaast ook nog een cursus Nederlands in Nederland gevolgd.

5.4 Dialectgebruik

Van de studenten geven er 13 aan dat ze zelf dialect spreken en vijf spreken zelf geen dialect. Van de studenten die zelf dialect spreken zijn er zes die aangeven het overal te gebruiken waar het maar mogelijk is en de overige zeven gebruiken het vooral wanneer ze met vrienden of familie zijn.

Van de studenten die zelf dialect gebruiken zijn er negen die aangeven dat het een onderdeel van hun identiteit is en van hun cultuur. Voor twee van deze studenten heeft dat echter geen

meerwaarde, voor de anderen wel. Voor twee van deze studenten is het zelfs zo belangrijk dat ze aangeven dat ze door het gebruiken van dialect volledig zijn en zich het beste op die manier kunnen uitdrukken.

Daarnaast is er nog een studente die helemaal geen waarde hecht aan het kunnen spreken van dialect. Er wordt ook aangegeven dat het leuk is om je als Oostenrijker te kunnen onderscheiden van de Duitsers en een ander vindt het leuk, omdat het de diversiteit van taal toont.

5.5 Reisdoel van de uitwisseling

De studenten verbleven tijdens hun uitwisseling in verschillende steden en sommigen hebben zelfs in een andere plaats gewoond dan waar ze studeerden of werkten. De locatie waar de studenten verbleven kan van grote invloed zijn op de variatie die zij zullen hebben ervaren. Binnen de Randstad wijken de dialecten, regiolecten en sociolecten zoals in hoofdstuk 3 al is aangegeven namelijk vaak minder af van het Standaardnederlands dan buiten de Randstad. Hieronder volgt een overzicht dat is gemaakt aan de hand van de plaatsen waar de studenten veel te vinden waren. Dit gaat om de plaats waar ze woonden, maar ook om de plaats waar ze werkten, studeerden of stage liepen. Sommigen hebben ook twee uitwisselingen in twee verschillende steden gedaan. Uiteindelijk is het overzicht van de plaatsen waar de studenten veel tijd doorbrachten als volgt:

Plaats	Aantal studenten	Percentage van totaal 23 verblijfplaatsen
Utrecht	4	17.39%
Nijmegen	3	13.04%
Den Haag	3	13.04%
Antwerpen	1	4.35%
Rotterdam	1	4.35%
Amsterdam	4	17.39%
Dronten	1	4.35%
Leiden	3	13.04%
Maastricht	1	4.35%
Groningen	1	4.35%
Tubbergen	1	4.35%

Tabel 1 : aantal studenten per plaats

Zoals te zien is verbleef 65.21% van de studenten binnen de Randstad (hierbij is Utrecht ook tot de Randstad gerekend) en 34.79% buiten de Randstad.

De studenten gingen om verschillende redenen op uitwisseling en sommigen zijn ook meerdere keren of voor twee redenen op uitwisseling geweest. 13 keer ging een student op uitwisseling voor de studie, zes keer voor stage, drie keer voor werk en drie keer om privé redenen. De studenten die om privé redenen naar Nederland gingen om privé redenen kwamen niet direct in een omgeving terecht met veel meer Nederlanders. Hierdoor hebben ze mogelijk minder 'aanvaringen' met talige diversiteit gehad.

16 van de verblijven werden positief beoordeeld en zes keer neutraal. Deze beoordelingen kunnen

van invloed zijn op de attitude tegenover de talige diversiteit in het Nederlands. Aangezien de meeste studenten hun uitwisseling positief beoordelen zullen ze mogelijk ook positiever oordelen over de situaties waarin ze talige diversiteit hebben ervaren.

Tijdens hun verblijf hebben 17 studenten ook rondgereisd door Nederland of Vlaanderen. De enige student die dat niet heeft gedaan heeft wel aangegeven tijdens andere reizen andere plaatsen in Nederland bezocht te hebben. Dat de studenten hebben rondgereisd heeft de kans vergroot dat ze ook in aanraking zijn gekomen met talige diversiteit. Ze hebben ook in verschillende plaatsen Nederlands kunnen horen waardoor ze een beter oordeel kunnen geven over de talige diversiteit in het Nederlands.

5.6 Verblifsduur en periode

De studenten verbleven voor verschillende tijdspanne in het Nederlands taalgebied en de verdeling ziet er als volgt uit:

Tijdsduur	Aantal studenten	Percentage van totaal 21 uitwisselingen
1 maand	2	9.52%
6 weken	1	4.76%
3 maanden	1	4.76%
4 maanden	3	14.29%
5 maanden	5	23.81%
6 maanden	3	14.29%
9 maanden	2	9.52%
11 maanden	3	14.29%
1 jaar en 9 maanden	1	4.76%

Tabel 2: Hoelang de studenten in het taalgebied verbleven

De uitwisselingen waren tussen november 2001 en juni 2011. De respondenten die al in 2001 op uitwisseling gingen kunnen zich zeer waarschijnlijk minder herinneren van hun uitwisseling dan de respondenten die in 2011 nog op uitwisseling zijn geweest.

Van deze uitwisselingen was het voor 13 studenten de eerste keer dat ze op uitwisseling gingen en 5 studenten waren eerder al een keer op uitwisseling geweest. Dit kan een rol spelen in hun attitude tegenover talige diversiteit. Wanneer iemand namelijk voor het eerst op uitwisseling gaat ervaart deze voor het eerst dat er meer is dan de formele standaardtaal die tijdens de taallessen wordt geleerd. Als iemand al eerder op uitwisseling is geweest heeft hij of zij deze ervaring al gehad en maakt het mogelijk ook minder indruk om afwijkingen van de 'schooltaal' te horen.

5.7 Woonsituatie

De woonsituaties van de studenten verschilden tijdens hun verblijf. Acht studenten hebben aangegeven samen te hebben gewoond met moedertaalsprekers van het Nederlands. Eén student heeft samengewoond met moedertaalsprekers, maar ook met uitwisselingsstudenten. Zeven andere studenten hebben alleen met uitwisselingsstudenten gewoond, Eén nog alleen en Eén heeft er met

een immigrante uit Duitsland samengewoond. Deze immigrante was al rond de 40 jaar woonachtig in Nederland.

Dit kan van invloed zijn, omdat studenten die met Nederlanders of Belgen samen wonen mogelijk sneller in situaties komen met talige diversiteit of dat er over variatie in het Nederlands wordt gesproken.

6. Vragenlijst

Zoals eerder aangegeven is als eerste stap bij dit onderzoek gebruik gemaakt van een vragenlijst (bijlage 2). De vragenlijst bestond uit twee delen. Het eerste deel bestond uit vragen om statistische gegevens uit hoofdstuk 5 over de respondenten te verzamelen. Zoals eerder aangegeven zijn deze gegevens belangrijk om te kunnen bepalen van wie de attitudes worden bekeken en in hoeverre er gegeneraliseerd zou kunnen worden naar internationale studenten in het algemeen of internationale studenten die Nederlands studeren. Daarnaast is het belangrijk voor de interpretatie van de uitspraken die tijdens de interviews gedaan zijn, omdat de achtergrond van de respondenten van grote invloed kan zijn op hun antwoorden.

Het tweede deel van de vragenlijst bestond uit stellingen met een 5-puntsschaal die liep van "helemaal niet" tot "zeer veel". Deze vragenlijst is gebaseerd op een uitgebreid onderzoek dat is opgesteld door de Federation of the Experiment in International Living (FEIL). De FEIL heeft een uitgebreide vragenlijst opgesteld om weer te geven welke interculturele competenties de vrijwilligers die via hen op uitzending zijn gegaan hebben ontwikkeld (Federation of the Experiment in International Living, 2011). Uit deze vragenlijst heb ik enkel de vragen naar de attitude gebruikt door ze te vertalen en aan te passen aan de situatie van de studenten (ibidem, p.19). Hieronder staat een voorbeeld van één van de stellingen.

Terwijl ik in Nederland was toonde ik bereidheid om

- 1) *met de mensen van de gastcultuur een interactie te hebben (Ik heb ze niet geprobeerd te ontwijken of vooral gezocht naar landgenoten)*

0 1 2 3 4 5

Dit deel van de vragenlijst is gebruikt om in navolging van Spencer-Oatey & Franklin (2009, p.178) een beeld te krijgen van hoe de respondenten hun eigen attitude aan het begin van hun uitwisseling inschatten. De stellingen die in de vragenlijst zijn opgenomen geven een indicatie van bereidheid die de studenten hadden om te communiceren met en iets te leren van de mensen in het Nederlandse taalgebied. Dit is belangrijk om te weten, omdat het ook invloed zal hebben op hoe ze de communicatie en dat wat ze gehoord hebben zullen beoordelen. Tevens kan het invloed hebben op de hoeveelheid variatie van het Nederlands dat ze zullen horen, omdat iemand die niet bereid is om met Nederlanders of Belgen te spreken de kans op het horen van variatie sterk beperkt. Uiteindelijk blijkt uit de vragenlijsten dat alle respondenten bereid waren om met Nederlanders te communiceren en om iets te leren over de Nederlanders/Belgen, hun taal en cultuur.

7. Interviews

Na het afnemen van de vragenlijst bij de studenten is er met iedere student een interview (bijlage 3) afgenomen. De interviews moeten een beeld geven van de attitude tegenover de variaties van het Nederlands aan de hand van vragen naar persoonlijke ervaringen en over de sociale omgeving tijdens de uitwisseling, inclusief de media (Garrett, ibidem p.22). Daarnaast moet er uit het interview duidelijk worden of ervaringen met variaties van het Nederlands invloed hebben op het denken over variatie bij de studenten.

Zoals eerder aangegeven is het niet zo dat de vragen die vooraf zijn opgesteld de enige vragen zijn die gesteld mogen worden. De opgestelde vragen vormen een leidraad, maar tijdens de interviews kan worden afgeweken van de structuur om een goed beeld te krijgen van de ervaringen van de studenten.

Het interview bestaat uit drie delen. Eerst krijgen de studenten een paar vragen over dialect in het algemeen om een nog beter beeld van hun attitude tegenover dialect te krijgen en om beter in te kunnen gaan op de ervaringen die ze al hebben gehad met dialect in hun eigen taal. Dit komt uiteraard voort uit het al eerder genoemde feit dat de eigen taalsituatie waarin iemand is opgegroeid een sterke invloed heeft op de attitude tegenover variatie. Dit deel van de vragen moet dus een beter beeld geven van de taalideologie die de studenten hebben meegekregen.

Daarna volgen enkele vragen over de situatie waarin de studenten verkeerden in Nederland. Daarbij wordt ook nagegaan of het de eerste keer is dat de student op uitwisseling is. Tevens wordt er in het tweede deel gevraagd naar de ervaringen met variatie van het Nederlands. Hierbij wordt nagegaan hoeveel de studenten nog kunnen herinneren van hun aanvaringen met het Nederlands en dan vooral met dialecten. Hierbij wordt ook gevraagd naar de mogelijke aanvaringen via de media. Deze vragen worden gesteld, omdat het een beeld geeft van hoe vaak en op welke manier de studenten met variatie in aanraking komen in het Nederlandse taalgebied. Ook wordt er gevraagd naar hoe het voelde om in dit soort situaties te komen, omdat het gevoel dat iemand erbij heeft sterke invloed uitoefent op hoe iemand uiteindelijk de variatie zal beoordelen.

Het derde deel van het interview gaat in op de terugkomst in het thuisland. Daarbij gaat het erom te achterhalen welke invloed de ervaringen met variatie van het Nederlands heeft op de attitude tegenover de variatie in het Nederlands, maar ook op de attitude tegenover variatie in de eigen moedertaal.

8. Betrouwbaarheid en validiteit

Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te kunnen waarborgen heb ik van iedere student een ingevulde vragenlijst en heb ik van alle interviews een audio-opname en een uitgetypte versie. Zoals Boeije (2009) aangeeft is een compleet objectieve houding binnen kwalitatief onderzoek echter onmogelijk. Vooral bij de interviews had mijn betrokken houding als voordeel dat ik herkenning kon bieden, doordat ik zelf als uitwisselingsstudent in Wenen was en de taalvariatie van het Duits onderging. Daarnaast moest ik wel opletten dat ik wel een objectieve houding toonde om openheid van de studenten niet in de weg te staan. Hiermee heb ik de validiteit willen waarborgen. Mijn eigen

betrokkenheid heb ik willen gebruiken om bij de respondenten te achterhalen wat hen beweegt en wat hen bezighoudt. Dit heb ik alleen wel willen doen zonder mijn eigen herkenning van situaties teveel van invloed te laten zijn (Boeije, *ibidem*, p.276).

Een anderen manier om de validiteit te waarborgen is het gebruik van "*sensitizing concepts*" (Boeije, *ibidem*). Zoals eerder aangegeven heb ik termen uit mijn literatuuronderzoek gebruikt voor het coderen. Boeije geeft aan dat dit ervoor zorgt ervoor dat de waarneming richting heeft, zonder al besloten te hebben welke van deze begrippen uit de literatuur echt nuttig zijn. Dat bleek namelijk pas tijdens de analyse van de interviews (*ibidem*).

Om de betrouwbaarheid zo goed mogelijk te waarborgen heb ik heel veel tijd genomen voor het indelen van de fragmenten. Constant heb ik mij afgevraagd waarom ik een bepaalde uitspraak onder een categorie schaarde. Door zo nu en dan de data even opzij te leggen en er later dan weer naar te kijken kon ik het iedere keer weer met een frisse blik analyseren en heb ik mijn visie zo objectief mogelijk proberen te houden. Daarnaast heb ik overwogen om de interviews door een tweede persoon in te laten delen, maar dit was vanuit praktisch oogpunt helaas niet mogelijk. Wel heb ik tijdens het analyseren mijn bevindingen een aantal keer voorgelegd aan mijn begeleider Jan ten Thije. Hij heeft mij geadviseerd tijdens het maken van mijn analyse.

Naast mijn eigen invloed op de interviews spelen er ook enkele factoren mee bij de respondenten. Garrett (*ibidem*, p.44) noemt naast het verwoorden van de vragen namelijk ook enkele tendensen die zich voor kunnen doen tijdens interviews. Het kan zijn dat de respondenten antwoorden gaan geven die ze 'sociaal gepast' vinden. In dit soort gevallen zullen ze over een bepaalde attitude vertellen waarvan ze denken dat ze die zouden moeten hebben in plaats van de attitude die ze werkelijk hebben. Daarnaast kan het zo zijn, stelt Garrett (*ibidem*, p.45), dat sommige respondenten liever instemmen met de interviewer om goedkeuring te krijgen. Hierdoor zullen ze antwoorden geven waarvan ze denken dat de interviewer ze graag zou horen. Dit heb ik proberen te voorkomen door de interviewvragen zo open mogelijk te stellen en dus, zoals eerder aangegeven, geen signalen te geven over wat voor antwoord ik goed zou vinden. Daarnaast heb ik ook geprobeerd om niet te laten zien wat ik van een antwoord vond en zo objectief mogelijk proberen te reageren op hun antwoorden.

Een belangrijk gegeven om mee te nemen bij het beoordelen van de uitingen van de studenten is dat het om secundaire informatie gaat. Dit komt doordat de studenten alles moeten herproduceren en alles gebaseerd is op hun herinneringen. Toch geeft de hoeveelheid van situaties die betrekking hebben op variatie in het Nederlands die de studenten zich kunnen herinneren en in hoeverre ze die kunnen reproduceren een indicatie hoeveel invloed deze situaties op ze gehad hebben (Garrett, *ibidem*, p.78). Er speelt hier ook bij mee dat mensen bepaalde kennis vaak snel weer vergeten, omdat het niet past bij wat ze later nodig hebben. Vooral bij dialecten, regiolecten en sociolecten kan het zo zijn dat de studenten tijdens hun verblijf wel kleine beetjes hiervan geleerd hebben om op een efficiënte manier korte gesprekken te kunnen voeren zoals het bestellen van eten in een restaurant of rituele gesprekken zoals groeten of minimale vormen van sociale binding uit te kunnen voeren. Vaak wordt dit soort kennis echter vaak langzaam weer vergeten en verdwijnen ze uit iemands repertoire. Hierdoor kan het zo zijn ze een talige uiting nog wel kunnen herkennen, maar dat ze het

zich niet meer zelf herinneren (Blommaert & Backus, ibidem, p.12&23). Doordat er tijdens de interviews alleen naar de herinneringen van de studenten wordt gevraagd en er niets wordt voorgelegd dat voor herkenning kan zorgen wordt er mogelijk voorbij gegaan aan verborgen kennis bij de studenten die geactiveerd moet worden. Helaas was het binnen die onderzoek echter niet mogelijk om de studenten ook nog een vragenlijst voor te leggen met uitingen, omdat dat ook wederom praktisch niet haalbaar was.

Uiteraard speelt er bij de betrouwbaarheid van het onderzoek ook nog mee dat er niet heel erg veel respondenten mee hebben kunnen doen. Hierdoor zal het sowieso niet mogelijk zijn om resultaten als significant aan te duiden. Aangezien dit echter een kwalitatief onderzoek is en het vooral explorerend bedoeld is kunnen de resultaten uit dit onderzoek wel als bron dienen voor vervolgvragen. Het gaat er vooral om de perceptie van de studenten weer te geven, omdat eventuele ontwikkelingen op het gebied van onderwijs over variatie in het Nederlands ook op hen van toepassing zal zijn en voor hen ontwikkeld dient te worden.

9. Deelvraag 1: De attitude van de internationale studenten

Het belang van de attitude is eerder al genoemd en daarom heb ik ook gekozen om één van mijn thema's bij het categoriseren van de data "attitude" te noemen. Hierbij horen alle fragmenten uit de interviews waarbij de studenten iets noemen over hun houding tegenover dialecten en variatie. Binnen dit hoofdstuk zal ik ook een antwoord proberen te formuleren op de deelvraag "wat is de attitude van de internationale studenten tegenover talige diversiteit?". Deze deelvraag zal aan de hand van de eerste twee paragrafen beantwoord worden. In de eerste paragraaf zal het gaan om de attitude van de studenten tegenover dialect in het algemeen. De daaropvolgende paragraaf zal gaan over de attitude van de studenten tegenover dialect in hun eigen land. Vervolgens zal in de derde paragraaf in gegaan worden op hun attitude tegenover Nederlandse en Vlaamse dialecten. Dit zal dan vergeleken worden met wat er in de eerste twee paragrafen naar voren komt.

9.1 Beoordeling van dialect in het algemeen

Alle studenten is gevraagd wat ze van dialecten vinden. Hierbij ging het er vooral om te peilen wat hun mening over het fenomeen dialect is en hoe ze zich er tegenover opstellen. Een enkele student vindt het fenomeen dialect gewoon iets dat er is en heeft er nog nooit echt over nagedacht. Het grootste gedeelte van de studenten geeft echter aan wel gedachten te hebben over 'dialect'. Veel van de Oostenrijkse studenten hebben aangegeven dat het dialect iets is dat moeilijk te ontwijken is. Dit hangt veel samen met hun herkomst. Oostenrijk is namelijk een land waar veel dialecten worden gesproken, die ook sterk afwijken van het standaard Duits.

RaS r.8 "ja natuurlijk, moeilijk ze te ontwijken denk ik."

De meeste studenten geven aan dat dialect iets is dat gewoon bestaat, maar niet is vastgelegd zoals een standaardtaal. Daarnaast wordt aangegeven dat mensen die niet zijn opgegroeid met het dialect ook geen poging zullen doen om het te leren. Mensen leren alleen maar standaardtaal, maar geen dialecten. Dat komt doordat volgens de meeste studenten aangegeven dat dialecten minder prestigieus zijn dan een standaardtaal. Daarnaast is de standaardtaal de officiële taal van een heel land en een dialect wordt enkel in een regio van het land gesproken. Dit past bij wat Nortier heeft aangegeven. Zij zegt namelijk dat het ook tegenwoordig nog een direct voordeel heeft om een standaardtaal of een taal met prestige te leren. (Nortier, 2009, p.168)

GE r.101-4+r.121+r.126 "[...]een dialect is iets [...] dat heb je, maar dat leer je niet, ik bedoel natuurlijk je leert een dialect, maar een dialect is echt zo iets dat heb je dat dat dat leert dan iemand uit het buitenland niet, het is meestal als je dan een taal leert dan leer je de standaardtaal" "bijvoorbeeld ja standaardtaal is gewoon de officiële taal en die leer je dan" "[...] het is gewoon als een dialect dat is zo iets persoonlijks"

DA r.14-20 "Ja ik vind dat heerlijk omdat iedereen heeft nog steeds iets van eh van eh zijn eigen cultuur [...] dat is zoals folklore[...]ja dus ik vind dat goed en eh ja zeker moeten de mensen ook eh [standaard] praten maar alleen als ze op school zitten ofzo maar als zij thuis zo gewend zijn om te praten dan vind ik dat goed dan kunnen ze nooit zeggen 'nou dat moet

verwijderd' dat kan niet."

SM r.33-5 "Ja het is wel een teken van afkomst, teken van ja ehm het geeft je misschien zo'n thuisgevoel, maar het is ook soms, [...] als je dialect spreekt ehm is het in zekere zin ook iets eh ja het betekent soms een beetje een klasseverschil."

Voor alle studenten geldt dat ze dialect vooral zien als een onderdeel van lokale cultuur binnen een natie. Dit wordt ook gezegd door de respondenten die zijn opgegroeid in Hongarije en Tsjechië. Zij hebben beiden aangegeven dat het Hongaars en het Tsjechisch weinig talige diversiteit kent. Toch delen ook zij de mening met de overige studenten dat een dialect een onderdeel is van een subcultuur. Het is iets, dat ook al uit het citaat hierboven van GE blijkt, dat mensen van kleins af aan hebben en iets persoonlijks is.

SR r.39-41 "en ja ik vind ook dat het deel van van van een cultuur of regionale basis dan of nog kleiner is en ja dat is gewoon mooi dat hoort erbij, maar tegelijkertijd is ook altijd verandering in taal"

RS r.14-7+r.46-52 "ehm ik vind dialecten altijd leuk, omdat het zo zo stukje identiteit van iedereen is, het mag gewoon niet ja, ja te erg onduidelijk klinken ofzo je moet het wel nog kunnen verstaan of ook eh ja, moet nog een beetje te maken hebben met het standaardtaal zeg maar, maar eigenlijk vind ik het ook heel grappig, heel heel vaak klinkt het ook leuk" "[...]dat ik echt vind dat het zo'n zo'n deel van de eigen identiteit is [...]een grote variëteit in in de cultuur [...], dus er is altijd binnen één ehm één natie is er altijd nog zo'n zo'n opgesplitste cultuur in vele [...] kleine cultuurtjes en na ja daar hoort natuurlijk ook eh de taal bij en dus heeft elk regio zijn eigen cultuurtje en zijn eigen taaltje en vind ik leuk, dan is ja, vind ik wel ehm dat het waardevol is"

Daarnaast vinden de studenten dialect vooral leuk en iets dat ervoor zorgt dat taal levendiger wordt en een middel om mensen in een regio van een land te kunnen plaatsten zonder dat je hoeft te vragen waar ze vandaan komen. Een dialect kan dus dienen als identificatiemiddel. Daarbij kan het zelfs vooroordelen meenemen, omdat iemand misschien klinkt zoals een bekende.

KS r.11-3+r.22-3 "Ja ik vind ze erg mooi, want ja ten eerste eh weet je dan ook 'ok die komt hier vandaan' eigenlijk zonder dat die veel moet uitleggen en ik vind het gewoon interessant, omdat ik hoor ik hoor ze gewoon graag. Ik vind het een beetje spannender dan dat als iedereen precies hetzelfde praat." "ja een thuisgevoel dat is gewoon bijzonder, dus er zijn speciale woorden en het is gewoon ja, het is ook een beetje je knusser dan je in dialect kan praten vind ik"

PP r.12-3 "Ik vind ze heel, heel grappig eh ik vind het altijd als een mens praat in een dialect vind ik altijd leuk ik vind het altijd ehm een beetje eigen"

SH r.105-6 "it makes you place people somewhere, it's like 'O you speak like that, you're nice, because you sound like a friend of mine'"

Dialecten kunnen volgens sommige studenten ook een belangrijke rol spelen in de communicatie. Enerzijds kunnen dialecten gesprekken bemoeilijken, omdat een dialectspreker mogelijk woorden gebruikt die de ander niet kent. Daarnaast kan het echter ook zo zijn dat een gesprek makkelijk zal verlopen wanneer iemand in zijn eigen dialect kan spreken, omdat dat ook de taal is die hij of zij thuis gebruikt. Dit past perfect bij de theorie over Lingua Receptiva van Ten Thije (2010). Wanneer iemand gewoon zijn dialect kan gebruiken kan die persoon zich meer op zijn gemak voelen in het gesprek.

RaS r.23-31 "ehm ik vin, hm ehm in principe vind ik dialecten iets heel positiefs eh het bemoeilijkt natuurlijk enerzijds eh eh de communicatie soms, [...] bijvoorbeeld [...] zou het best kunnen dat iemand dan geen eh Standaard[...] begrijpt ook nu, dus dan wordt het heel moeilijk ehm maar eh over het algemeen vind ik[...]het wel jammer dat eh dat eh dialecten eigenlijk aan het verdwijnen zijn eh als het ware eh dat wat we nu gemakshalve allemaal dialecten noemen dat was honderd jaar geleden was er nog, was er veel meer verschillen in en er waren veel meer variaties eh vooral eh vooral op lexicaal gebied ja dus er zijn woorden die niet meer in gebruik zijn gewoon en vervangen door de standaardtaal variatie ja, dus ik vind dat [...] jammer [...]"

BL r.10-3+r.18 "Ik vind dialecten heel belangrijk eigenlijk, omdat ze toch voor de mensen in de situatie waarin ze de dialecten gebruiken ehm het gevoel geven voor de voor de ehm situatie en ook voor de voor de conversatie en het is een een hele andere situatie denk ik voor mensen of zij in het dialect kunnen praten of of ze standaardtaal gebruiken en ja vandaar denk ik het is ook [...] omwille van diversiteit in taal heel belangrijk"

SH r.12-6+r.20-1 "[...] it's kind of like an identity thing, it's where you come from, it's like you feel that people understand you the way you are, it's setting you apart, it's a way of expressing yourself in a very unique way. I think it's, just certain phrases and the way you're saying things, it's just really ehm important to get your, to get across what you actually mean, it's very emotional as well."

Alles bij elkaar genomen geven alle studenten het aan dat ze het heel normaal vinden dat er dialecten zijn. Zoals Van der Horst (2010) aangeeft zijn dialecten er ook altijd geweest. Het is daarom ook niet vreemd dat de studenten het niet raar vinden dat er talige diversiteit bestaat. De studenten bevestigen daarnaast ook het beeld dat Van der Horst (ibidem) weergeeft over de prestige van de standaardtaal. Uit de uitspraken van de studenten blijkt wel dat de taalideologie van de standaardtaal, zoals die in de Renaissance is ontwikkeld, nog steeds bestaat. De studenten vinden

namelijk dat het beter is om standaardtaal in het openbaar te gebruiken en dialect voor thuis te bewaren.

Het valt op dat de studenten dialect vooral een onderdeel van iemands identiteit vinden en dat het heel erg persoonlijk. Doordat het als iets heel persoonlijks wordt gezien vinden de studenten het ook aangenaam om in dialect te kunnen spreken wanneer dit mogelijk is. Het kan er voor zorgen dat iemand zich beter op zijn gemak voelt in een gesprek. Juist doordat dialecten slechts in een regio van een land gesproken worden is het voor de studenten ook een identificatiemiddel.

De attitude van de studenten tegenover dialecten in het algemeen is dus dat ze het normaal vinden dat het er is. Dat het minder prestige heeft dan standaardtaal. Ook benaderen ze het als een onderdeel van een subcultuur en iets heel persoonlijks.

9.2 Waardering van het eigen dialect

Naast uitspraken van de studenten over de houding tegenover dialect als algemeen fenomeen hebben ze zich ook geuit over hun houding ten opzichte van dialecten in hun eigen moedertaal. Aangezien de meeste studenten uit Oostenrijk kwamen gaan de meeste uitlatingen ook over Oostenrijk. Daarnaast hebben de uitingen van de overige studenten wel veel aansluiting bij die over Oostenrijk. Hierbij zijn echter de student uit Hongarije en die uit Tsjechië buiten beschouwing gelaten, omdat zij te kennen hebben gegeven dat hun taal geen echte dialecten kent. Ook hier komt weer naar voren dat de studenten dialect vooral zien als een onderdeel van iemand identiteit en van een lokale cultuur en dat het daarnaast als identificatiemiddel gebruikt kan worden. Dat ze dialect zien als een onderdeel van iemands identiteit zal dus sterk beïnvloed zijn door de taalsituatie waarin ze zijn opgegroeid. Hun taalideologie over dialecten is gevormd doordat ze meekrijgen dat iedere regio in Oostenrijk een ander dialect heeft. Ook bij de twee Duitse studentes kwam dit naar voren. De studenten hebben een taalideologie ontwikkeld waarin zij het gebruik van dialect zien als traditie.

LS r.154-9 "ehm ik denk vooral traditie en ja dus ehm hoe zeg je dat, ehm het is hier in Oostenrijk is het eigenlijk zo [...] dat in ieder Bundesland verschillende dialecten zijn en mensen zijn wel, ja nu ik kom uit Tirol en dat is iets bijzonders en ik praat ook zo, dat is traditie en ja het gevoel voor je eigen Bundesland is belangrijk voor deze mensen"

SR r.21-4+r.35-9 "[...], ik vond het in Wenen ook heel leuk, spannend, omdat er, ik ken eigenlijk niet veel mensen die echt uit Wenen kwamen leren kennen, meer studenten van overal eh en ik vond het dan steeds leuk om te raden waar ze vandaan komen of een beetje een gevoel te krijgen van waar ze welke dialect spreken" "nou zo werd ik opgevoed ehm ehm bij mij in het dorp daar heb je rijkere mensen die proberen een beetje, of nieuwe rijke mensen zo moet ik zeggen, die proberen een beetje het standaard Duits te spreken en dat is dan een mengmoes die die ja die klinkt gewoon nie en mijn ouders, of nee toen ik naar het gymnasium ging ehm had ik dat een beetje overgenomen, ik ben heel vlug in in woordjes en accenten of zo over te nemen en mijn ouders zeiden van 'nee dat ga je echt niet doen' "

Niet alle dialecten die de studenten vanuit hun eigen land kennen worden positief beoordeeld. Soms brengt dit zelfs vooroordelen over de mensen die het dialect spreken met zich mee. Waarbij het ook opvallend is dat uit een combinatie van sommige fragmenten blijkt dat dialect in sommige regio's juist veel prestige heeft en het raar zou zijn als je daar geen dialect zou spreken, terwijl het op andere plaatsen juist beter is om niet teveel in dialect te spreken, vooral niet op openbare plekken. Dit sluit aan op wat Garrett heeft aangegeven over het beoordelen van variëteiten. Die kunnen namelijk op verschillende manieren worden beoordeeld en er kunnen hiërarchieën tussen bestaan (2010, p.74).

CG r.5 "We hebben een huis in Steiermark en daar praten ze heel raar"

SM r.5+r.7-8 "het is eigenlijk zo de regio tussen Salzburg en Linz, daarvan kom ik eigenlijk [...] Ja dat zou eigenlijk meer, ja het zou wat raar zijn als je daar echt eh dat pure Duits zou spreken. Dan val je dan echt op."

SM r.34-41 "dat geldt zeker hier in Wenen als je dialect spreekt ehm is het in zekere zin ook iets eh ja het betekent soms een beetje een klasseverschil. Misschien niet bij de mensen die die eh op het platteland zijn opgegroeid en en naar Wenen zijn verhuisd, maar bij de Wenensen zelf is het denk ik niet zo handig om dialect te spreken, vind ik soms, maar niet altijd ja.[...] Ja je wordt misschien soms wel makkelijk in een hoekje geplaatst, niet altijd maar dat kan wel gebeuren, maar ja ik heb daar verder geen problemen mee, maar ja het kan wel zo zijn ja. Moet er wel rekening mee houden."

PP r. 13-6 "[...] als een mens uit Voralberg komt dan heeft verschillend dialect of of een heel eigen dialect en ik versta ze soms niet, maar eh de klank van de taal en van de dialect is voor mij een heel mooie ding en ik zal het lekker horen ik vind het lekker toe te horen als ze zo praten, ik vind het altijd mooi."

LF r.15-17+r.28-30 "eh ja sommige dialecten begrijp ik ook niet helemaal of eh ja kan ik niet goed verstaan bijvoorbeeld dialecten uit Bayern" "ja ja ik vind het gewoon leuk dat ja leuk om te horen, maar sommige dialecten vind ik ook ja sommige dialecten vind ik ook zelfs irritant, zoals mensen in in Saxon in Duitsland ja dat vinden wij heel raar als ze hun dialect praten"

RS r.17-20+r.39-43 "bijvoorbeeld ehm ja Schwäbisch klinkt wel beetje schattig, zo zo lollige dialect, ehm ja ik hou ook van mijn dialect, het probleem is da dat rest van Duitsland niet zo van mijn dialect houdt, ehm klinkt voor iedereen in de rest van Duitsland een beetje stom denk ik dus eh cliché" "[...]ja bijvoorbeeld Bayerisch dan werd het, het Bayerisch uit ehm heel eh Zuiden van Duitsland vind ik niet zo leuk en ehm ook ja mijn eigen dialect als iemand het heel erg spreekt vind ik het dan ook wel een beetje, na ja het klinkt inderdaad wel een beetje stom [...] moet ik toegeven"

Een andere opmerking die aansluit op het geven van prestige aan variëteiten komt van één van de studenten die van huis uit geen dialect spreken. Hij geeft aan dat het niet spreken van dialect in Oostenrijk soms lastig kan zijn, omdat je dan gelijk een buitenstaander bent. Zeker wanneer je buiten de steden komt heeft hij het gevoel extra op te vallen doordat hij geen dialect spreekt en ook heeft hij het gevoel dat hij hierdoor verkeerd beoordeeld wordt.

GE r.28-30+r.42-6+r.62-74 “[...] dus [...] denk ik dat is de nadeel van dialect denk ik, bijvoorbeeld voor die die een die het niet kunnen spreken die zijn ja meteen een beetje outsider ja” “[...] dus aan de ene kant vind ik het mooi om dialect te hebben, want ja om te onderscheiden van het standaard Duits, te hebben van een ja gewoon een eigen taal, maar aan de andere kant is het bijvoorbeeld voor mij is het dan moeilijker als ik naar een regio toe ga of naar het platteland waar ze dan alleen maar dialect eh spreken, omdat ik dan meteen, ik val meteen op ja” “voor mij persoonlijk wel, omdat ik denk ja voor mij is echt zo, de mensen zeggen dan meestal ‘hoezo spreek je dan alleen standaard Duits?’ en het probleem is als je standaard Duits spreekt dan hebben ze meestal het gevoel jij zelf vindt, dat je zelf vindt dat je beter bent [...] want de dialect is, zeggen meestal de hoogopgeleiden die spreken natuurlijk vloeiend standaard Duits zo dat Standard Dautsch, [...] maar ehm ja dat vinden ze en dan heb ik meteen echt met met clichés of oordelen te vechten”

Uit de interviews valt op te maken dan in ieder geval in Oostenrijk het gebruik van dialect in ieder geval buiten de steden veel prestige heeft. Wanneer met echter naar een grote stad als Wenen gaat geven de studenten wel aan dat het gebruiken van dialect daar minder prestige heeft. Hiermee wordt het beeld bevestigd dat door de standaardtaal ideologie er een hiërarchie van variaties gemaakt is. Die ertoe heeft geleid dat het spreken van niet-standaard variaties geassocieerd is geraakt met lager opgeleiden, lagere klasse en/of het platteland en de standaardtaal met hoger opgeleiden, hogere klasse en stedelijke gebieden (Vogl, 2012, p.15).

De studenten zien het dialectgebruik in hun eigen land dus vaak als een traditie. In hun eigen taalideologie heeft dialect minder prestige dan standaardtaal. Wanneer ze echter zelf dialect spreken vinden ze het wel een belangrijk deel van hun eigen identiteit. Verder geven ze ook aan dat er een hiërarchie bestaat tussen dialecten in hun eigen land.

De houding van de studenten tegenover dialect in het algemeen en dialecten in hun eigen land komen met elkaar overeen. In beide gevallen geven ze aan dat dialect een onderdeel is van iemands identiteit. Ook geven ze in beide gevallen aan dat dialect minder prestige heeft dan standaardtaal. Dit beantwoordt de deelvraag “*wat is de attitude van de internationale studenten tegenover talige diversiteit?*”.

9.3 Waardering van het Nederlands en Vlaams dialect

De studenten hebben tijdens de interviews veel uitingen gedaan over wat ze van bepaalde dialecten of accenten in Nederland en Vlaanderen vinden. Het is voor de studenten veelal duidelijk wanneer ze te maken hebben met Nederlands of Vlaams.

SO r.4-5 “en ook in het Nederlands het verschil tussen ehm Belgische mensen en Nederlandse mensen is is wel duidelijk.”

RaS r.164-8 “[...] ik vind dat wel typisch voor voor de variaties in Nederland dat dat eh dat het lexicon of de woordkeuze niet zo erg afwijkt, misschien wat beperkter is, dat wel eh, maar dan wel het accent eh eh de uitspraak verandert dat wel en in Vlaanderen is dat nog al da daar krijg je krijg je ook grammaticale verschuivingen nog of een hele andere uitspraak ja en niet alleen maar een accentverschuiving”

Bijna alle studenten geven aan dat ze binnen Nederland ook verschillen kunnen horen. Soms gaat er echter wel tijd overheen om verschillen te kunnen horen. Eén studente geeft bijvoorbeeld aan dat er in het begin een aantal accenten en dialecten waren die ze al makkelijk kon onderscheiden. Naar mate de tijd vorderde kon ze nog meer onderscheid maken tussen Nederlandse dialecten en regiolecten.

SR r.24-8 “[...]Jeh wat betreft Nederlands vond ik het in het begin nog iets wat moeilijk, toen kon ik allen maar zeggen Vlaams, Nederlands en dan misschien nog Zeeuws of zo [...] maar verder nie, niet echt, maar inmiddels wel een beetje”

Vooraf in het begin kunnen sommige dialecten zelfs voor verwarring zorgen, omdat de studenten dan niet begrijpen wat iemand probeert te zeggen. Vaak gaat ook dit na een wat langere tijd beter en leren ze ook het dialect begrijpen.

SR r.82-6+r.118-22 “ehm bij mijn studie was er een studente die spreekt Achterhoeks [...] en daar had ik in het begin ook moeite mee en nou in Zeeland het Zeeuws [...] he he ja dat is ook een moeilijke taal ja” “ehm dat was in het begin, toen mijn Nederlands nog niet goed was, toen hoorde ik ooit eens Limburgs en dacht ik van ‘jeetje wat is dat en ik begrijp er niks van’, maar ja nu nu is het makkelijker om te horen dat het ja, dan snap ik nie elk woordje of dan moet ik me wel goed concentreren of goed opletten om het te kunnen verstaan, vooral bij Achterhoeks bijvoorbeeld, maar op zich is het duidelijk dat het Nederlands is”

LaS r.99-100+r.122-5 “[...] ja het enige was dus aan het begin dus dat ik de Limburgse mensen een beetje moeilijker vond om te begrijpen [...]” “ja ik weet natuurlijk ook niet helemaal of zij [Vlamingen] hun dialect nog wel hebben aangepast aan mij en misschien dat zij dan wel een beetje minder dialect of meer standaard Vlaams tegen mij praatten, maar voor mij was het nog steeds gedeeltelijk dialect, dus maar ja het ging ja dus na ja dus na twee weken denk ik was het dus eigenlijk goed, dat ik ze begreep, behalve die woorden die ik niet kende”

Alle studenten doen uitspraken over dialecten en regiolecten in Nederland. Vooral de spreekwijze uit Brabant en Limburg worden veel aangehaald. Hierbij wordt vaak de zachte *g* genoemd. Ook het verschil tussen het Noorden en het Zuiden komt daarin naar voren.

LF r.17-8 “of eh ja soms als de mensen ook heel sterk eh Nederlands Brabants praten of zoiets dan wordt het ook lastig”

SR r.100-1 “en Brabants, met Brabants ben ik ook nog een beetje in aanraking gekomen ehe ja, maar dat zijn dan enkele woordjes die verschillen”

*GE r.192-4 “[Limburgs en Brabants] dat het ietsje zachter was [...] vooral het *g*”*

*SH r.75-81 “[...] so the whole thing, and you know like the north, south divide, the people like, ‘O you’re almost German’[...] something like people sound more German an and it was easier for me, because like the soft, like the *g*, if it’s too hars it kinda get’s harder for me, couldn’t understand, because the soft one is just more like German and well then you know the more north you go the more, the harder it actually gets”*

SO r.81-2+r.199-202 “[...]ehm wel het Limburg en deze buurt omdat er iets rustiger en langzamer gaan spreken” “[...] op Terschelling. Daar is het groot theaterfestival Oerol. [...] Daar ben ik één keer geweest voor een hele week en daar heb je het verschil [...] in hoe mensen daar spreken. Het gaat iets rustiger en niet zo snel”

Naast de oordelen over de Nederlandse dialecten hebben een aantal studenten ook iets gezegd over het Vlaams. Vooral dat het sterker afwijkt van het Standaardnederlands, maar dat het na verloop van tijd, net als een aantal Nederlandse dialecten zoals hierboven besproken, makkelijker te begrijpen was.

RaS r.23-5 “eh het bemoeilijkt natuurlijk enerzijds eh eh de communicatie soms, in West-Vlaanderen bijvoorbeeld daar zou het best kunnen dat iemand dan geen eh Standaardnederlands begrijpt ook nu, dus dan wordt het heel moeilijk”

*BL r.86-91 “en dan was het ook nog dat ik ik was uhum de eerste twee, drie dagen was het altijd een beetje raar als de mensen *gij* tegen mij als in de tweede persoon zeiden, want tuurlijk zij zeggen *gij*, maar niet *qij*, maar *hij* en dan dacht ik ‘waarom zegt die *hij* tegen mij?’, dus dat was zo’n beetje ja Vlaams, West-Vlaams, weet ik niet wat voor, Hents, Hents was het dan wat ik daar hoorde ja, maar dat lukte wel zo, na een week was het beter daar heb ik al zo’n beetje in gehoord, in geluisterd en dan lukte dat wel ja”*

Wat vooral opvalt bij de uitspraken van de studenten is dat ze bijna alleen maar aangeven verschil te kunnen horen tussen Nederland en Vlaanderen en in Brabant en Limburg. Ze kunnen dus niet veel

verschillen horen binnen Nederland. Dit lijkt in strijd met wat Van der Horst heeft gezegd. Die geeft namelijk in zijn uiteenzetting over het einde van de standaardtaal aan dat de dagelijks hoorbare taal binnen Nederland zeer gevarieerd is. Dat de studenten echter niet zoveel verschillen lijken te horen kan op een paar manieren verklaard worden. Allereerst is er het taalniveau van de studenten. Veel studenten hebben aangegeven het Nederlands nog niet heel erg goed te beheersen toen ze op uitwisseling gingen. Wanneer iemand de taal niet goed beheerst zal het ook moeilijk zijn om dialecten of regiolecten waar te nemen die niet heel erg afwijken van het Standaardnederlands. Daarnaast hebben, op één respondent na, ze allemaal minder dan een jaar in Nederland doorgebracht. Ze hebben dus ook niet heel veel tijd gehad om verschillen waar te kunnen nemen. Zelf geven ze echter ook aan dat ze pas na langere tijd meer verschillen gingen waarnemen. Na deze uitwisselingen is het echter zo dat de studenten vooral aangeven dat er een verschil is tussen Noord en Zuid Nederland en tussen Nederland en Vlaanderen. Voor het verschil tussen Noord en Zuid geldt vooral dat ze de zachte *g* hebben waargenomen. Het Vlaams vinden ze taaltechnisch ook echt anders en daardoor ook lastiger te begrijpen.

10. Deelvragen 2 en 3: 'Aanvaringen' met talige diversiteit

Om te weten wat voor invloed het ervaren van talige diversiteit heeft op een uitwisselingsstudent is het belangrijk om te weten of ze ook met talige diversiteit in aanraking zijn gekomen. Hiervoor is aan de studenten gevraagd naar ervaringen met variaties van het Nederlands in zowel formele als informele situaties. Zoals Garret (Ibidem, p.14) het stelt leren we in informele situaties namelijk 'minder belangrijke' vormen van taal, bijvoorbeeld in alledaags sociaal contact met anderen, door te reizen, de media, blootstelling aan populaire cultuur, enzovoorts. Deze vormen van taal hebben echter komen echter wel samen met de 'school taal' die we hebben geleerd en hierdoor ontwikkelen we ons repertoire dus anders. In dit hoofdstuk zal dus worden ingegaan op formele en informele ervaringen die de studenten hebben gehad met het Nederlands en welke variatie ze hebben ervaren. Uiteindelijk zal er een antwoord gevormd worden op twee deelvragen. Als eerste op de vraag "Op welke manier kwamen de internationale studenten met talige diversiteit in het Nederlands in aanraking tijdens hun uitwisseling?". Daarna op de vraag "Wat vonden de internationale studenten van hun 'aanvaringen' met talige diversiteit in het Nederlands?".

10.1 Locatie tijdens de uitwisseling

Voor het ervaren van diversiteit in het Nederlands speelt de locatie van de student tijdens de uitwisseling een grote rol. Zoals al eerder gezegd wijken de dialecten en regiolecten in de Randstad namelijk veel minder af van het Standaardnederlands dan daarbuiten. Dit blijkt ook uit de opmerkingen die de studenten maakten, want die gaan vooral om dialecten en regiolecten van buiten de Randstad. Deze dialecten waren zelfs, zoals ook al in het vorige hoofdstuk is aangegeven, soms zelfs moeilijk te begrijpen. Eén van de studenten die in Rotterdam verbleef gaf zelfs aan dat hij daar eigenlijk meer Turks heeft geleerd.

PP r.56+r.84-8"ja helemaal met de zachte g [...]"

KK r.53-4 “[...] in Tubbergen werd wel een dialect gesproken, Twents volgens mij, maar die kon ik meestal moeilijk begrijpen”

RaS r.133 “maar ik heb in Rotterdam heb ik meer meer Turks geleerd dan Nederlands”

*JS r.119-121 “ja ik ben daar, daardoor dat ik eigenlijk de hele tijd, de meeste tijd in eh in Den Haag heb doorgebracht was ik in Scheveningen de hele tijd en daar hebben ze toch de hele tijd gehad dit ehm **graag** gedaan, Haagse lounge, zoiets daar heb je dat **g**”*

De ‘aanvaringen’, zoals met de harde g in Den Haag hebben invloed op op hun ‘*record of mobility*’, hun repertoire (Blommaert & Backus, 2011, p.22). De locatie is dus precies zo’n voorbeeld van een factor dat van invloed is op het leven van de studenten. Hiermee past het binnen de theorie over superdiversiteit van Vertovec (2007).

10.2 Woonsituaties: wel of niet met Nederlanders

Van de negen studenten die hebben samengewoond met Nederlanders hebben er zeven aangegeven dat de huisgenoten ook weleens iets hebben verteld over variatie in het Nederlands, erover oordeelden en soms over hun eigen dialectgebruik vertelden. Sommige huisgenoten bleken trots te zijn op hun eigen dialect en wilden hier dan ook graag over vertellen. Bij anderen was het alleen maar te horen, maar ze gaven aan er zelf niet veel waarde aan te hechten.

SH r.74-5+r.97-8 “[...] and eh Brabant, because three of my flatmates they were from there and they were always kind of making fun of each other” “exactly I went there initially to learn Dutch and they just didn’t really want to speak Dutch and they were really happy to have someone to speak English to them, well I gave up.”

BL r.77-9+r.96-8 “eh ja, omdat mij mijn vriendje die was uit Groningen en en die was daar ook trots op met Gronings en het heeft mij altijd dingen gezegd, maar ik weet daarvan niks meer gewoon” “het was altijd thuis eigenlijk was het altijd thuis, het was ook altijd niet zo dat hij spontaan iets zei, maar hij wilde ook hij was ook hij hij was ook iemand die veel van taal hiel en die ook wilde dat ook de andere mensen de Groningse dialect leren kennen en zo ja dus”

SR r.186-9 “nee daar hadden we het over, want die komen ja ehm één die komt bijvoorbeeld uit uit Groesbeek, maar die spreken Standaardnederlands thuis en die vinden dialect ook heel lelijk, ja [...] en die anderen, ja die spreken ook gewoon”

Voor de studente die in Vlaanderen verbleef was het lastig om in te schatten of haar huisgenoot Vlaams met haar sprak of zichzelf aan haar aanpaste, maar haar huisgenoot gaf zelf aan dat hij al minder dialect met haar sprak dan dat hij normaal deed.

LaS r.129-31 “[...] ook dan als ik thuis was en met die met mijn home eh ko ehm woongenoot iets ging doen of zo, die praatte ook, mar hij zei van zichzelf dat hij wel meer aan ja niet zoveel dialect spreekt ja dus meer omgangs, ja het is moeilijk voor mij om in te schatten”

Zeven studenten hebben dus aangegeven via hun Nederlandse of Vlaamse huisgenoten iets over talige diversiteit in het Nederlands meegekregen te hebben. Dit heeft daarom net als de locatie invloed op hun repertoire.

10.3 Relatie tot eigen studie

De studenten hebben verschillende studieachtergronden en dat heeft invloed op de relatie die het ervaren van variatie heeft tot de studie. Dit blijkt ook wel uit de opmerkingen die de studenten maken over de variatie in het Nederlands. De studenten die Nederlands stude(e)r(d)en hebben een uitgebreidere mening over de waarde die het kunnen spreken van dialect heeft, over het belang dat het kan hebben om er iets over te weten of ze kregen juist eerder van Nederlanders iets te horen over dialecten.

BL r. 28-31+r.349-367 “ja dat denk ik wel ja, het is voor vele dingen belangrijk denk ik, ook als je denkt aan taalverwerving, als je aan tweede taalverwerving denkt, als je dialect niet als een tweede taal ziet of zo ja, dan heb je dan klanken die die je misschien van de dialect al kent en die in de vreemde taal dan ook bestaan, dus ook daarop moet men denk ik ook een beetje ehm letten.” “[...] dat is een band uit Oos, uit Voralberg ja en als ik naar Voralberg ga dan heb ik het heel moeilijk om daar gewoon gesprekken te voeren en die zingen nog in een heel, in het dialect van een heel klein dorpje wat je al in een volgend dorpje niet meer verstaat ja, maar het is echt een mooi liedje geweest hè en ik dacht dat is ook zeker iets als je dat eens in een cursus voor Duits laat laten spelen of tenminste laat horen is dat zeker interessant, want ze weten een beetje meer. Ik denk wel als je bijvoorbeeld voor de omgangstaal in Oostenrijk, als de mensen weten dat vaak gewoon de klinkers [...] eh gewisseld worden, dat je o hebt in plaats van een a of een a in plaats van een e en r dan is het al makkelijker ja, dus een beetje denk ik zou de taalonderwijs wel dialect door moeten geven, zeker kan dat dan niet van elke streek, maar zo’n beetje over het algemeen zou je wel zeker ook iets te weten komen. Ik zou dat willen, ik zou dat graag willen hebben als ik als ik taal leer dat ik dan ook een beetje over de variëteit, niet alleen maar standaard variëteiten, maar ook ook [...] het hele spectrum van taal [...] gewoon leren kennen, je moet het zelf niet produceren kunnen, maar ik denk wel dat je moet begrijpen dat de receptieve vaardigheden daar ook wel mee betrokken zijn.”

DA r.94-8 “ja het was gewoon met mensen, met vrienden van mijn vriend en eh ja ik heb gezegd ik studeer Nederlands, dus zij begonnen ‘ok, dus dan moet je ook iets meer weten over onze dialecten’ en dat vond ik goed. Ja zij hebben mij ook aantal voorbeelden gezegd of gewoon een situatie, een gesprek gemaakt voor mij, maar dan zei ik ‘ok dat heb ik begrepen ongeveer waarover het was’, maar soms was het echt eh echt eh onbegrijpelijk”

LaS r.100-4 “[...] er was een Nederlands op meisje op het instituut en die kon ik van het begin al heel goed begrijpen, die was uit Leiden of zo en ja was waarschijnlijk ook vanwege taalverwerving hier [Universität Wien], want hier hebben wij eigenlijk, ik ik ben alleen maar

colleges gevolgd bij Nederlandse docenten voor taalverwerving dus daar heb je waarschijnlijk, dat hoor je waarschijnlijk dan, of kan je beter begrijpen”

Onder de studenten die geen Nederlands studeerden werd wel een beetje nagedacht over dialect, maar ze hebben er niet heel uitgebreid bij stil gestaan. Voor hen was het kunnen spreken van Nederland vooral een middel om makkelijker te kunnen communiceren en ook hebben ze zich meer bezig gehouden met zaken die beter bij hun eigen studie pasten. Hierdoor waren ze meer bezig met hoe de Nederlanders of Vlamingen zich gedroegen.

SO r.98-9 “Jaaaa.....misschien de taal was minder belangrijk dan de verschil in mentaliteit. Ehm over de taal zijn er niet meer vele herinneringen.”

Hier komt weer de superdiversiteit terug. De studenten zijn namelijk grof weg in twee groepen in te delen. De studenten die Nederlands studeren en de studenten die dat niet doen. Dit blijkt wel een grote rol te spelen bij hun attitude tegenover de talige diversiteit in het Nederlands en is dus zeker een belangrijke factor. De studie geeft namelijk ook een verschil aan in interesse. De studenten die Nederlands studeren willen graag meer weten van de Nederlandse taal. Dit is weer van invloed op de repertoires van de studenten. Blommaert en Backus (ibidem) omschrijven namelijk dat mensen andere dingen onthouden, doordat mensen een bepaalde waarde geven aan taaluitingen die ze tegenkomen. Wanneer iemand een uiting opvallend vindt of er een persoonlijke betekenis aan geeft zal zo'n uiting sneller onthouden worden en een belangrijke plek in het repertoire innemen. De studenten die Nederlands studeren zullen sneller en taaluiting in het Nederlands opvallend vinden of het persoonlijk heel erg interessant vinden. Het is hierdoor niet raar dat ze ook een uitgebreidere mening tonen tegenover talige diversiteit in het Nederlands.

10.4 Ervaringen binnen studie, stage of werk

Uit de interviews komt vooral naar voren dat de meeste studenten die iets over variatie mee hebben gekregen tijdens hun uitwisseling dit hebben gedaan tijdens colleges. De studenten die in Nederland hebben gewerkt kregen niets mee over variatie via hun werk, omdat de Nederlanders daar Standaardnederlands gebruikten. Op de stage en studieplekken werd er echter wel meer dialect gebruikt. Waarbij er tijdens de colleges wel Standaardnederlands werd gebruikt, maar de medestudenten gaven dan graag voorbeelden of een docent had een accent.

LaS r.17-20+93-6“want ik zat ja zes weken in Antwerpen en daar waren ook, ja ik was dus op de universiteit van Antwerpen en daar zaten ook mensen uit Limburg en uit Nederland op het instituut en dus daar ja daar ben ik met het Nederlands dus voor het eerst echt in aanraking gekomen met dialect.” “ja ja het was ook heel grappig, want de mensen op het instituut vonden het natuurlijk heel leuk dat ik Nederlands sprak en die hebben mij dan meegenomen naar een andere mand die uit West-Vlaanderen was en alleen om te tonen hoe een andere dialect nog kan klinken of ja een die heb ik dan bijna niet begrepen dan ook toen die met mij sprak”

RS r.97-104 “ja zo'n klein beetje, omdat ik had veel te maken met andere studenten van mijn

opleiding, omdat ik heb een ik heb een Nederlandse master gedaan hier en daar heb ik eh dan natuurlijk veel te maken gehad met andere Nederlanders en er was een meisje van Zeeland en één aus Maastricht en één aus uit Leiden en na ja die hebben wel zo grapjes gemaakt over Zeelandse dialect of zo gedaan, ja ik heb het niet altijd begrepen, ehm eh en soms als de Zeelandse meisje, het Zeelandse meisje haar dialect zo zo paar woorden heeft gezegd dan heb ik helemaal niks meer verstanden en ehm ja ik ben, eerder ben ik ehm alleen maar de Zeelandse dialect eigenlijk een beetje tegengekomen, maar niet werkelijk was alleen zo binnen binnen grapjes over de dialect”

LS r.56-60 ‘eh bijvoorbeeld ik heb een leraar, die was uit Brabant, denk ik en ik vroeg dan mijn medestudenten waar die vandaan komt, want het was een beetje anders voor mij [...] eh ik kan niet herkennen waar hij vandaan kwam, maar dat het anders was dan hoe zij in Utrecht praten”

SR r.73-82+175-8 “ja eh met mij, jazeker mijn studenten die spreken, die komen uit Groesbeek, dat is een dorpje naast Nijmegen en die hebben echt een sterke [...] dialect [...] oke nou mijn leerlingen die spreken dus Groesbeeks en ehm bij mijn studie was er een studente die spreekt Achterhoeks” “ja ehm één docente die had verteld dat zij, met mij spreekt zij dus Standaardnederlands, maar ze had wel verteld dat zij uit de Achterhoek komt en met haar kinderen, hoewel ze nu hier in de buurt woont, nog steeds Achterhoeks praat en dat heel bewust doet, dus die, zij spreekt het thuis en ehm met haar gezin en met haar familie en voor de rest Standaardnederlands”

Ook hier blijkt weer dat er nog een factor is die van invloed is op de ontwikkeling van het repertoire van de studenten. Tijdens een uitwisseling lijkt de collegezaal een betere plek om iets over de talige diversiteit in het Nederlands mee te krijgen dan een stage of werkplek.

10.5 Contact met Nederlanders in het privéleven

De meeste studenten hebben tijdens hun verblijf op de één of andere manier wel iets via Nederlanders meegekregen over variatie in het Nederlands. Soms hebben ze er met hun vriend of vriendin over gesproken, soms met een groep vrienden of andere kennissen.

CG r. 6-9 “Mijn vriend komt uit Amsterdam dus daar spreek ik überhaupt Nederlands en als we daar naartoe gaan dan heb je af en toe die heel rare uitdrukkingen die ze hebben in het Amsterdams. Begrijp ik helemaal niet, mazzel enzo.”

KS r.59-64 “ehm ja ja jawel dus ja dus een vriend van die praatte echt heel veel extreem Rotterdams en dan andere vrienden zijn we weleens samen naar Limburg gegaan, die woonden in Echt, dus daar hebben, dus die hebben heel veel heel veel Limburgs gepraat, dus omdat we daarvan verschillende steden samenkwamen ja heb ik wel het verschil gehoord, of een vriendin van mij komt dan uit Brabant, dat klinkt dan ook weer een beetje anders, dus ik ik zelf zou het niet echt kunnen praten ofzo, maar ik hoor het wel, ik hoor de verschillen”

BL r.96-8 “het was altijd thuis eigenlijk was het altijd thuis, het was ook altijd niet zo dat hij spontaan iets zei, maar hij wilde ook hij was ook hij hij was ook iemand die veel van taal hiel en die ook wilde dat ook de andere mensen de Groningse dialect leren kennen en zo ja dus”

DA r.94-8 “ja het was gewoon met mensen, met vrienden van mijn vriend en eh ja ik heb gezegd ik studeer Nederlands, dus zij begonnen ‘ok, dus dan moet je ook iets meer weten over onze dialecten’ en dat vond ik goed. Ja zij hebben mij ook aantal voorbeelden gezegd of gewoon een situatie, een gesprek gemaakt voor mij, maar dan zei ik ‘ok dat heb ik begrepen ongeveer waarover het was’, maar soms was het echt eh echt eh onbegrijpelijk”

KK r.57-69 “een aantal bekenden van mij heeft soms in het dialect gesproken, vaak tijdens een voetbalwedstrijd in situaties waar ze niet zo op wilden of konden letten misschien [...] (moeite om te begrijpen) ja meestal wel, hoewel dat denk ik ook steeds beter werd, ik was er voor één jaar.[...] het waren dan meestal slechts enkele woorden die ik niet kon begrijpen. En ik denk hoe beter we elkaar leerden kennen, hoe meer ze ook in het dialect spraken.[...] waarschijnlijk omdat mijn Nederlands beter werd en ze dan dachten ik begrijp het dialect ook beter – wat ook het geval was, maar ik heb nooit geleerd om het zelf te praten”

Een paar andere studenten hebben enkel met vreemden contact gehad waarbij zij alleen hebben gehoord dat er verschil in taalgebruik kan zijn, doordat de Nederlanders met wie ze spraken voor hen anders klonken dan ze geleerd hadden.

NT r.73-5 “[...] twee jaar geleden, ik heb aan deze zomercursus deelgenomen en we waren in Zeist en dat is niet zo ver weg van Utrecht en we zijn ook naar Utrecht gegaan en toen we zijn, daar waren hebben we met Utrechtse mensen gepraat.”

SO r.73-6 “[...] de grootste of de meeste herinneringen heb ik aan een weekend tijdens de carnaval in Oeteldonk [Den Bosch], dat niet Oeteldonk heet, ergens anders en toen heb ik van een lokale jongen een klein boek gekregen met woorden Nederlands en ja ik weet het niet meer Oeteldonks, van deze buurt”

SM r.202-8 “Ja er werd me toch best vaak verteld dat eh dat Nederlanders onderling zich ook eh niet zo goed kunnen begrijpen als eh ze naar een andere regio gaan ofzo, terwijl ik denk dat dat soms een beetje overdreven is, want ik denk dat het zo moeilijk dan ook weer niet is, met eh ik herinner mij een keer in Groningen was dat toen, toen vroeg één iemand die die gaf zo’n soort toespraak ofzo dus we zaten daarbij het was eigenlijk een toneelspeel en toen vroeg die achteraf ‘nou hoe ging het eigenlijk met het Gronings?’ Ik dacht nou ik vond het niet zo moeilijk om dat te begrijpen maar ja eh ja ik luister dat sowieso ook vanuit een ander perspectief eigenlijk”

Om in aanraking te komen met talige diversiteit in het Nederlands lijkt het erop dat het handig is om Nederlanders te kennen. De studenten die namelijk Nederlandse vrienden of kennissen hebben komen meer in aanraking met talige diversiteit dan de andere studenten. Ze worden ook door hun

vrienden meegenomen naar plekken waar ze met talige diversiteit in aanraking komen. Verder kunnen ze ook praten over talige diversiteit in Nederland met de mensen die ze kennen. Dit draagt ook weer bij aan de ontwikkeling van hun repertoire.

10.6 Contact via media

De meeste studenten hebben aangegeven dat ze eigenlijk helemaal geen tv keken, radio luisterden of kranten lezen. Toch heeft een enkeling via de media wel iets meegekregen van variatie binnen het Nederlands. Hierbij gaat het vooral om programma's waarin Vlamingen aan het woord zijn geweest.

SH r.153-60 "ja I actually, I actually did watch some tv [...] so I was actually watching some really bad talkshows, because my flatmates really likes them [...] eh like with Brabant eh my my flatmate he was like 'O do you hear that, do you hear that?', he was like 'that's Brabant' and I was like 'yeah it kinda does make a difference'"

KS r.108-9 "[...] alleen meer op het geval als dan iemand uit België ofzo aan het praten was of uit Limburg, omdat die gewoon de uitspraak een beetje anders was"

SR r.196-204 "ehm even denken, ja op radioprogramma's hoor je af en toe weleens iemand die een beetje dialect spreekt, o en op internet is een hele leuke, is een hele leuke site daar kun je op alle dorpjes klikken en dan hoor je eh iets in die bepaalde dialect en dat zijn af en toe radiofragmenten uit de jaren twintig zelfs of ja veel uit de jaren zestig, zeventig [...] maar het gaat er puur om dat je echt et et et oorspronkelijke dialect nog hoort, of niet oorspronkelijke, maar het echte dialect"

CG r.106-11 "[...] O ja, wel we hebben dit eh programma, hoe heet het toch? Maar dat is Belgisch. Zo'n meneer die gaat naar België en dan interviewt hij mensen die eigenlijk iets treurigs in hun leven meegemaakt hebben, maar dat is heel erg sarcastisch.[...] maar dat begrijp ik gewoon niet, dan versta ik ja niet één woord."

Ondanks dat de studenten weinig met de Nederlandse media in aanraking kwamen blijkt het toch wel een bron te zijn om talige diversiteit van het Nederlands te ervaren. Binnen dit onderzoek is de media echter geen grote factor geweest op de ontwikkeling van de repertoires van de studenten. Dit maakt dus geen groot onderscheid in hoeveel 'aanvaringen' ze met talige diversiteit hebben gehad. Alle voorgaande paragrafen geven samen een antwoord op de vraag "Op welke manier kwamen de internationale studenten met talige diversiteit in het Nederlands in aanraking tijdens hun uitwisseling?". Hierbij lijkt het er vooral op dat de woonsituatie, het volgen van colleges aan een Nederlandse of Vlaamse universiteit en het kennen van Nederlanders of Vlamingen vooral hebben bijgedragen aan het aantal 'aanvaringen' met talige diversiteit dat de studenten hadden.

10.7 Herkennen en herinneren

Het grootste gedeelte van de studenten geeft aan dat dialect iets is dat je alleen maar hoeft te begrijpen. Dat vinden ze wel heel erg belangrijk, omdat het er ook voor zorgt dat je mensen kunt begrijpen. Daarnaast zorgt het er ook voor dat je minder buiten een groep zult vallen wanneer je de

enige bent die het dialect niet spreekt. Je kunt het immers wel begrijpen en daardoor kun je alsnog deelnemen aan het gesprek, omdat de rest jou ook zal begrijpen als jij terug praat in Standaardnederlands. Dit sluit aan op de theorie over Lingua Receptiva van Ten Thije (2010).

SH r.43 begrijpen: "I think it's part of understanding people"

KS r.36-41 "eh ja ja als die andere mensen wel de standaard taal kunnen praten dan ja ok, maar het is soms dan misschien voor de andere mensen moeilijk, omdat ze iedere keer omschakelen moet als ze echt gewend zijn eraan dat ze alleen maar dialect spreken dus [dan moet je het wel leren begrijpen] [...], dan wil je ook niet de enige zijn tegen wie iedereen anders moet praten"

Van daaruit kan dan worden verder gegaan met de vraag in hoeverre de studenten de dialecten zelf kunnen begrijpen. Om daar een antwoord op te geven is eerst gekeken in welke mate de studenten verschillen binnen het Nederlands kunnen herkennen. Dit loopt sterk uiteen. In ieder geval heeft het tijd nodig gehad, zoals al eerder aangegeven, om verschillen te leren kennen en herkennen. Sommige studenten geven aan dat ze nog helemaal niets kunnen herkennen, anderen geven aan in ieder geval een aantal Zuidelijke dialecten te kunnen herkennen en een enkeling kan ook enkele Randstedelijke regiolecten herkennen.

RS r.107-111 "ehm ja, ja aan het eind van mijn verblijf wel ja, omdat ik dan gewoon veel betrouwer ben geweest met de taal in het algemeen en dan kon ik wel zo kleine verschillen horen, bijvoorbeeld het meisje eh eh uit Maastricht ehm ja die spreekt met g,g-geluid[...]heel heel zacht ja ehm ja, maar ik kon niet zo veel verschillen herkennen, nog niet [...]"

SH r.77-8 "[...] and after some time you can actually hear the differences, but eh it was kind of hard to place them still"

RaS r.143-8 "ik eh ik ik ik eh, je hoort wel sterke verschillen, ik ik kon soms niet precies plaatsen waar die vandaan komt, dat valt, dat vind ik lastig iemand eh precies te plaatsen, vooral eh boven de rivieren, dus eh ik zou dan wel weten dat hij van boven de rivieren is, maar ik zou, voor mij is het moeilijk om te zeggen of hij uit Utrecht of uit Rotterdam komt of zo, dat is voor mij moeilijk ja en eh, maar ik hoor wel dat het geen geen eh ja eh eh ja hoe zou ik zeggen is geen geen, het is niet zoals de koningin praat bijvoorbeeld ja dat hoor ik wel dat verschil"

SO r.80-2 "In Nederland was het, ja ik zou niet kunnen verschillen tussen iemand die uit Rotterdam of Utrecht of Amsterdam of Haarlem gaat komen, ehm wel het Limburg en deze buurt omdat er iets rustiger en langzamer gaan spreken [...]"

PP r.64-67+69 ja voor mij was het altijd Nederlands en als Nederlands, elke mens praat een beetje anders en voor mij was het altijd eh ik heb geprobeerd Nederlands te verstaan en en de

woorden ook te snappen als deze dingen en ik was zo eh in de in de beleving van de Nederlandse taal dat ik denk niet zo goed was in de in de horing van de verschillende dialecten ja” “[...] ik ben in Groningen geweest en dat was een beetje moeilijker”

De mate waarin de studenten dus zelf hun receptieve vaardigheid hebben ontwikkeld voor variëteiten in het Nederlands loopt dus uiteen. Dit lijkt de attitude van de studenten echter niet te beïnvloeden. Zij geven in ieder geval niet te kennen dat zij talige diversiteit in het Nederlands positiever of negatiever beoordelen naar aanleiding van de receptieve vaardigheid die zij hebben voor variëteiten in het Nederlands.

Wanneer het er op aankomt om voorbeelden te geven van wat ze dan in dialect of regiolect gehoord hebben geven de meeste studenten aan dat ze niets meer kunnen herinneren.

SO r.99 “Ehm over de taal zijn er niet meer vele herinneringen.”

KK r.79 “dat kan ik me niet meer zo goed herinneren, verder zijn me die dan niet zo opgevallen denk ik” “het is er nu acht jaar geleden en der is er niet één dialect woord in het Nederlands die ik me kan herinneren, niet één nee”

KK r.98-9 “jochie, ik denk tenminste dat dat een dialectwoord is, een jongetje, verder eig niet..dat is al 6 jaar geleden”

RaS r.126-31 “eh ja eh ik heb het woord doekoe geleerd in eh in Den Haag en ja en ik leerde toen nog wat andere woorden van die strekking, maar ik heb alleen nog maar doekoe bijgehouden denk ik [...] dat was geld hè is het hè, ja ja, eh ik weet niet meer wat de context was, ik had vrienden in Den Haag, want eh een ja ik was er vaker en ja op een gegeven moment kwam het gewoon voor dat woord en ik vroeg dan wat het betekende en en ja zo weet ik het woord”

JS r.157-67 “ja schollekop [...] en ehm [...] ja jeetje, nou er waren wel enkele woorden, maar ik ben het vergeten. Ja ik ben de hele tijd met grootvader aan het praten geweest en die heeft enkele woorden mij laten zien die een groot verschil tussen de anderen zijn. Ja nou [...] dus, zo belangrijk zijn ze ook niet geweest, haha”

KS r.148-50 “ja ja aan het begin dus een van mijn vrienden wat wat zegt je houdoe ofzo ik zeg ‘wat wat wil je?’ dus die ander zei dan gewoon dat is ja als doei of gewoon dag en ja maar ik heb dan ik had het zo ‘die persoon zegt dit en dat’ dus ik had bijna een eigen vocabulaire voor de verschillende vrienden dan ja”

Twee studenten gaven nog wel een voorbeeld waarbij ze er eerst niet van bewust waren dat het dialect was.

SR r.248 “da hé of houdoe of eh zulke dingen hoort je nooit op, oke dat is dan wel dialect”

BL r.158 “Moi of dat is Gronings, haha, dan weet ik het niet, ja dat is Gronings dan ok”

Dat de studenten aangeven dat ze nog maar weinig kunnen herinneren en inderdaad ook weinig kunnen herproduceren was te verwachten. De studenten hebben tijdens hun verblijf waarschijnlijk wel kleine beetjes van Nederlandse variëteiten geleerd om op een efficiënte manier korte gesprekken te kunnen voeren zoals het bestellen van eten in een restaurant of rituele gesprekken zoals groeten of minimale vormen van sociale binding uit te kunnen voeren. Vaak wordt dit soort kennis echter vaak langzaam weer vergeten en verdwijnen ze uit iemands repertoire. Hierdoor kan het zo zijn ze een talige uiting nog wel kunnen herkennen, maar dat ze het zich niet meer zelf herinneren (Blommaert & Backus, *ibidem*, p.12&23). Dat de studenten weinig tot geen ‘*minimale competentie*’ (*ibidem*, p.17) in een variatie van het Nederlands hebben kan erop duiden dat ze weinig belang hechten aan variëteiten van het Nederlands.

11. Deelvraag 4: Effect en reflectie

In dit laatste hoofdstuk wordt bekeken of effect bij de studenten te bemerken is doordat ze in aanraking zijn gekomen met talige diversiteit in het Nederlands. Daarom wordt er in dit hoofdstuk ingegaan op de uitingen die er gedaan zijn door de respondenten over veranderingen die er eventueel hebben plaatsgevonden na hun verblijf in Nederland in hun denken over variatie in taal en eventueel in het gebruik van hun eigen dialect. Hiermee wordt geprobeerd een antwoord te formuleren op de vraag “Zijn de internationale studenten naar aanleiding van hun ‘aanvaringen’ met talige diversiteit in het Nederlands anders gaan denken over talige diversiteit in hun eigen moedertaal?”

11.1 Blijken van geen verandering

Sommige studenten geven aan dat het ervaren van variatie in het Nederland eigenlijk geen invloed op ze heeft gehad. Dit heeft verschillende redenen. Voor één student was de mentaliteit van de Nederlanders meer iets dat opviel en daarnaast kreeg hij ook van de Nederlanders die hij sprak niet de indruk dat dialecten belangrijk zijn voor de Nederlanders zelf.

SO r.98+116-9 “Jaaaaa.....misschien de taal was minder belangrijk dan de verschil in mentaliteit.” “Nee, maar dialect is ook niks, niet wat belangrijk is voor de Nederlanders die ik heb ontmoet. Dan zijn er andere dingen over die het mensen hebben en mensen hebben het altijd over alles en er wordt heel veel gesproken, op radio, op televisie, overal, maar dialecten was er bijna nooit daarbij”

Daarnaast was het voor één studente slecht een middel tot communicatie en heeft ze er niet bij stil gestaan of er dialect gebruikt werd of niet. Een paar andere studenten hebben aangegeven dat ze nog zoveel Nederlands moesten leren en dat het daarom niet belangrijk voor ze was om zich ook nog in dialecten te verdiepen.

KS r.166-70 “ehm even denken ja, nee ik weet het niet ik weet pff als me nu vooral ik heb dat niet alles dan natuurlijk onthouden, want als het was voor mij gewoon een middel tot communicatie dus ik heb niet alles geprobeerd gewoon te onthouden, omdat ik gewoon als

het werkt dan werkt het dan hoefde ik dat niet echt op te schrijven ofzo dus daarom, ik ben er zeker van dat er andere woorden voorkwamen, maar ook vooral als het zoveel verschillende zijn dan ja”

SR r.314-7 “ehm ja belangrijk, nja ik vind het ehm nie heel erg belangrijk, maar ik vind het wel leuk en ik denk dat het, je groeit in je taal als je de dialecten ook nog kent en ja dus wel een voordeel en je leert meer over de taal zelf ook en over het land, denk ik, maar ik, heel erg belangrijk zou het niet zijn nee”

GE r.345-9 “ ehm hm hm hm pfoe eh nee het eigenlijk hm voor mij is het al, ik heb al moeite genoeg met het leren van de standaardtaal dus is het voor mij niet van belang, ik vind het gewoon interessant om te weten eh want het is natuurlijk ja het is natuurlijk interessant om te horen ‘a daar komt iemand uit het Zuiden, daar komt iemand uit het Noorden’ zoiets, maar momenteel heb ik al genoeg moeite om de standaardtaal te leren en dus is het voor ja niet echt een waarde of zo het nee”

De attitude van deze studenten tegenover talige diversiteit in het Nederlands lijkt te zijn dat ze het niet heel erg belangrijk vinden. Voor deze studenten heeft het geen persoonlijke toegevoegde waarde.

11.2 Blijken van verandering

De meeste studenten hebben tijdens het interview te kennen gegeven dat er wel iets in hun denken is veranderd. Soms gaat het om een bewustwording van iets heel kleins en soms heeft het ervaren van variatie in het Nederlands zelfs invloed gehad op hun studiekeuzes.

11.2.1 Vergelijking Nederland – Vlaanderen vs. Oostenrijk - Duitsland

Veruit de meeste Oostenrijkse studenten hebben aangegeven dat ze door de ervaringen met het Nederlands die ze hebben opgedaan tijdens hun verblijf zijn gaan nadenken over de situatie in hun eigen land en dit zijn gaan vergelijken met de taalsituatie tussen die van Nederland en Vlaanderen en die van Oostenrijk en Duitsland.

Allereerst zijn er de studenten die over de taalsituatie in Oostenrijk zijn gaan nadenken. Dit is onder invloed van verschillende ervaringen geweest. Soms spraken ze hun eigen dialect waarop de Nederlanders in hun omgeving verbaasd reageerden, omdat het niet als het standaard Duits klinkt dat Nederlanders op school leren.

KK r.101-4 “[...] maar toen ging het om mijn eigen dialect. Mijn zus was op bezoek en we spraken ook eens in ons dialect. Toen vonden ze dat heel raar. Ze vonden het helemaal niet op Duits lijken, meer een Slavische taal. Want de meeste Nederlanders die ik ontmoet heb, konden vrij goed Duits praten. Tubbergen is niet ver weg van de Duitse grens.”

Vaak was het een bewustwording dat er ook verschillen zijn binnen het Duits die zelfs buiten de Oostenrijkse grenzen reiken en dat het Duits in Oostenrijk vaak als dialect van het Duits wordt omschreven of dat het juist als een zachtere vorm van het Duits wordt gezien.

PP r.7-8 “en de Oostenrijkse taal als ons Duitse mensen zeggen dat de Oostenrijkse taal is een Duitse dialect ja”

SH r.9-10 “People they think I’m German most of the time, I don’t know why. It’s a bit of an insult. ‘Are you German?’ ‘No’.”

In veel andere gevallen zijn de studenten ook meer gaan nadenken over hoeveel het Duits in Oostenrijk eigenlijk verschilt van het standaard Duits en dat het zelfs lastig kan zijn om Oostenrijkers te begrijpen. Zelfs in de Duitstalige media wordt het Duits in Oostenrijk als lastig te begrijpen bestempeld door het te ondertitelen.

SO r.121-2 “[...] als je in Oostenrijk een documentaire gaat kijken waar mensen van het platteland geïnterviewd worden zie je soms beneden de echte Duitse woorden” (ondertitelen)

SM r54-5 “[...] ze zullen mij in het Noorden van Duitsland niet verstaan als ik mijn dialect ga spreken dus dan moet ik wel een mooiere Duits spreken of mooiere Oostenrijks”

Daarnaast hebben bijna alle studenten een opmerking gemaakt over het verschil tussen het Nederlands in Nederland en in Vlaanderen. De studenten werden zich er meer van bewust doordat ze in gesprekken terecht kwamen met Vlamingen of doordat ze Vlamingen hoorden spreken.

LaS r.167-75 “[...] ja het ene wat wat ja de diminutieven die dan wel anders worden gebruikt, dus hier hoor je het wel dat er ook een andere manier is om diminutieven te produceren of te vormen, maar ja hier doen we dat nauwelijks met de –ske, -ke of zo en ja verder de woordvolgorde vond ik soms makkelijker voor mij, omdat ze meer aan het Duits relateren [...] ja die dat dat vond ik ook beter en qua uitspraak gewoon dat je alles iets zachter zegt en ook de melodie, dus de taalmelodie die iets anders is, of beter vind ik, dus niet zo heel erg naar ja, dat het misschien gewoon zo zacht is of zo ja”

RaS r.111-2+164-8 “[...] het was wel moeilijker in ehm in eh in ja in West-Vlaanderen bijvoorbeeld, daar eh daar miste ik dan wel een grote gedeelte dan” “[...] ik vind dat wel typisch voor voor de variaties in Nederland dat dat eh dat het lexicon of de woordkeuze niet zo erg afwijkt, misschien wat beperkter is, dat wel eh, maar dan wel het accent eh eh de uitspraak verandert dat wel en in Vlaanderen is dat nog al da daar krijg je krijg je ook grammaticale verschuivingen nog of een hele andere uitspraak ja en niet alleen maar een accentverschuiving”

Naast de bewustwording van de verschillen binnen het Duits en de verschillen tussen die van Vlaanderen en Nederland heeft een aantal studenten ook de vergelijking getrokken tussen de taalsituatie Nederland – Vlaanderen en Duitsland – Oostenrijk, waarbij Nederland en Duitsland als de grote broer worden beschreven die de taalnorm bepaald en Vlaanderen en Oostenrijk zijn de kleine

broertjes waar maar vreemd wordt gesproken en die zich rebels opstelt door veel variatie te hebben die afwijkt van het de standaardtaal die als de norm geldt.

LaS r.182-6 “ja dat heb ik vaak verteld, ook al voordat ik naar Vlaanderen ging dus, want de anderen vroegen me altijd van ja wat spreken die daar, is dat Nederlands, dat heeft toch iets anders of zo en dan heb ik dat ook verteld en ik heb ook meestal het verschil dus eh als voorbeeld heb ik ook vaak het verschil tussen Duitsland en Oostenrijk gebruikt om het te verklaren dat daar wel meer dialect is en een beetje zoals in Oostenrijk”

BL r.240-5 “ja dat heeft zeker veel invloed wel, zeker mijn Duitse achtergrond, omdat het voor Oostenrijkers zo een beetje is als voor de Belgen denk ik ja, want Duitsland is de grote broer en die geeft alles aan en wat die doet is als in de norm en als je dat niet zo doet beg, kan je eigenlijk je eigen taal niet spreken weet je. Zo op die manier, dat ja dat dat, ik heb ook Duits als vreemde taal gedaan, tweede taal, dus ja daar heb ik ook, daar ben ik überhaupt met de thema van de pluricentriciteit in contact gekomen, dan dacht ik ók goed eh dat is in Nederland, voor het Nederlands eigenlijk ook zo”

De ervaring van talige diversiteit in het Nederlands lijkt als belangrijkste effect te hebben dat de studenten door het ervaren van de verschillen tussen Nederland en Vlaanderen de talige diversiteit die er in het Duits bestaat ook anders is gaan zien. Hierdoor hebben ze ook hun taalideologie kunnen aanpassen. Hierbij gaat het vooral om een bewustwording die ervoor zorgt dat ze de taalsituatie van het Oostenrijks vanuit een nieuw perspectief zijn gaan zien.

11.2.2 Nieuwe studie of meer focus in de huidige studie

Voor een paar studenten die Nederlands stude(e)r(d)en hebben hun ervaringen met variatie binnen het Nederlands zelfs invloed gehad op hun studie. Voor een enkeling was het fijn om dat waar ze al een beetje over gehoord hadden tijdens colleges ook daadwerkelijk te kunnen ervaren.

RS r.222-8 “ja toch, ja vooral eh of met name voor mijn studie ehm, omdat het echt zo op elkaar lijkt hoe men erover praat ehm hoe men er mee omgaat zo deze er worden grapjes gedaan, soms eh en soms ja zegt iemand iets in zijn eigen dialect en dan lacht iedereen of zegt ‘hè wat heb je gezegd?’, ‘wat was dit?’ of ‘wat betekent dit?’ of ‘wat bedoel je ermee?’ of zo ehm en dat het eigenlijk hetzelfde principe is als in Duitsland als ik het van mijn eigen taal ken en [...] is interessant ehm te observeren”

NT r.147-50 “Ja dat, ja, ja zeker weten. Dat is volgens mij deze ervaring die ik hier heb opgedaan, dat had ik wel nodig gehad, omdat in Oostenrijk bijvoorbeeld, zowel in Oostenrijk als in Hongarije, we studeren eigenlijk standaardtaal en daarna is het wel interessant eh, in een, een, cultuur dat taal te leren en een taal te verwerven, ondanks het feit dat je de taal al beheerst, volgens mij”

Eén studente is door haar ervaringen zelfs Nederlands gaan studeren, omdat ze een gelegenheid nodig had om over haar ervaringen met het Nederlands te kunnen praten. En een andere studente is

haar scriptie over pluricentriciteit gaan schrijven en de ontwikkelingen die het Nederlands doormaakt.

BL r.204-14+237-8 “[...] nee, want hier in Oostenrijk, en dat was ook dan de reden waarom ik begonnen ben met Neerlandistiek hier, zijn er geen mensen met wie ik over Nederlands kon praten of zo en zeker vanaf mijn studie heb ik me wel bezig gehouden met taalvariatie, dan niet op het niveau van dialecten, maar op het niveau van de standaardtaal, maar dat heeft eigenlijk pas met mijn studie met het begin van mijn studie Nederlands begonnen dat ik daar nog meer geïnteresseerd was in de taal en ook in de variëteit [...] ik ben begonnen met Nederlands, omdat ik eh al één jaar terug was van m’n van m’n Erasmus eh verblijf daar en ik had altijd Nederlands in mijn hoofd en ik had niemand met die ik kon Nederlands praten” “ja dat zeker, dat zeker, [het erover praten mensen op het instituut in Wenen] was ook aanleiding voor mij om om het thema voor mijn scriptie te kiezen was, waar ook variatie, maar bij de standaardtaal ja”

DA r.188-92 “ja, meestal met mijn vrienden uit mijn vak, omdat ja bijvoorbeeld mijn moeder was ook heel erg geïnteresseerd om te weten hoe het is dus ja ook met aantal vrienden, maar ja ik heb het gezegd dat ik het eh dat is dat één van de meest interessante dingen en daarom heb ik ook eh mijn scriptie daarover geschreven dat het gewoon Nederlands eh nog steeds zo snel ontwikkeld en verschillende kanten en dat ik ook heel goed vind dat dat jullie zoveel dialecten hebben”

Hierbij is duidelijk te zien dat de interesse voor de Nederlandse taal ook een belangrijke rol speelt om je meer te willen verdiepen in de talige diversiteit van het Nederlands. Wanneer er geen interesse voor de Nederlandse taal is zal een student zich ook minder snel toeleggen op een studie over de taal en al helemaal niet voor de talige diversiteit van het Nederlands.

11.2.3 Verandering in eigen dialectgebruik en de eigen attitude tegenover dialect

Door het ervaren van variatie in Nederland hebben een aantal studenten een ander beeld gekregen over de taalsituatie in hun eigen land. Ze hebben een vergelijking kunnen trekken en hun attitude tegenover dialect vaak aangepast, doordat ze de situatie in hun eigen land of de oordelen over hun eigen dialect niet meer als uniek zien, maar hebben gezien dat er vergelijkbare situaties bestaan.

GE r.253-6 “nee nee, want dat wist ik al tevoren, dat, ik was eigenlijk verbaasd dat het in Nederland ook zo is, dat er zoveel verschillende dialecten bestaan, ik dacht altijd dat Oostenrijk is een land waar echt heel veel dialecten worden gesproken en ik was eigenlijk verbaasd dat het in andere landen ook zo is ja dat was het meer”

LS r.130-9 “met vriendinnen [...] dat het gewoon in ieder land hetzelfde is dat er verschillende dialecten zijn [...] soms zeg je ‘het is iets bijzonders in Oostenrijk’, maar het is er eigenlijk overal [...] niet precies iets bijzonders, ik dacht niet dat er vooral in zo’n klein land als Nederland ook al zo verschillende dialecten kunnen zijn”

RS r.204-14 “ehm ja ik heb over de grapjes gesproken die over het Zeeuws worden gedaan of gemaakt ehm en dat ik het eigenlijk heel grappig vond dat het zo hetzelfde cliché is voor een dialect in het Nederlands, dat er hetzelfde cliché bestaat als eh voor sommige dialecten in Duitsland en zo [...] dat vond ik heel leuk, omdat ik ook eh ik ben een linguïste en is natuurlijk heel gevat voor mij geweest en ik heb dan ook met andere studenten erover gepraat en gezegd ‘hé dat is echt hetzelfde in Nederland als in Duitsland’ ehm [...] met met vrienden en met mijn ouders ook”

Daarnaast heeft het ervoor gezorgd dat een paar studenten het erg zijn gaan waarderen dat ze variaties van het Nederlands hebben gehoord, omdat ze hierdoor het gevoel hebben dat ze meer kunnen begrijpen en meer inzichten hebben verkregen. Ze hebben het gevoel veel meer kennis over het Nederlands opgedaan te hebben en meer binding te hebben met de taal.

KS r.179-84 “als ik ja dat dat wel, want ook ik ben van plan dat ik misschien sowieso ooit eens ook naar Nederland ga een beetje om te werken of gewoon ja dus ik ik heb ook mij mijn leven nu gewoon vanwege mijn uitwisselingssemester eigenlijk en ja ik vind het echt dat ik dat ik dat allemaal nu heb gehoord en dat ik weet dat er verschillen bestaan, want als je naar een land toegaat dan moet je het tenminste weten vind ik wat er gewoon wat er gesproken wordt of hoe dat precies zit met taal ofzo dat je weet dat je verstaanbaar kan maken dus”

LaS r.192-201 “ik ik moet eerlijk zeggen ik vind het heel leuk, want ik denk ja dat ehm ja dat Standaardnederlands begrijpen wij ja door de media, want ja als je meestal naar een Nederlandse film kijkt of zo dan is die in Standaardnederlands en voor mij, ik vind het wel een of ja maar, misschien niet als je naar televisie of zo kijkt, maar ik heb dan bijvoorbeeld De Helaasheid der Dingen gezien ook op eh ja de film dus [...] en die is ook in Vlaams neen of ja Vlaams, en ik vond het ook wel goed om hem goed te kunnen begrijpen, voor mij heeft het wel iets toegevoegd aan mij kennis van taal, dus ik vind het echt goed eigenlijk dat ik daar was en eh ja nu ook Vlaams, tenminste ten dele eigenlijk, ik zou niet zeggen dat ik alles begrijp, maar ja dat ik dat begrijp dus vooral, goed, goeie ervaring”

KK r.132-5 “voor mij was het toen niet zo belangrijk, het was belangrijker dat ik die taal überhaupt kon leren. Ik was me niet zo echt bewust van de dialecten. Nu achteraf vind ik het wel leuk om tenminste het Twents ook een beetje te kennen. Ik denk dat ik het wel zal herkennen als ik het hoor”

Voor een enkeling heeft het hun houding ook sterk beïnvloed doordat ze zelf anders zijn gaan denken over wanneer je dialect kunt gebruiken of ze hebben juist een extra bevestiging gekregen dat ze dialect heel belangrijk vinden.

BL r.326-31 +280-93 “[...] ik waardeer het zeker meer ja. Ik vind het ik ik ik vind het nu zeker belangrijker dat mensen óók dialect kunnen spreken dan vroeger. Hoe oud ben ik? Dus tien, vijftien jaar geleden zou ik niet gezegd hebben ‘ja het is ook belangrijk dat je dialect spreekt’. Dat was voor mij ook niet waar ik zoveel over nagedacht heb denk ik, maar sinds ook sinds,

toen ik naar Nederland ging [ben ik er meer over na gaan denken] “nee, ik denk niet dat het, het is me niet meer opgevallen, maar ik heb het anders gezien [...] ik heb vroeger toen ik jonger was, toen ik nog op school zat, was het voor mij soms ook zo dat de mensen zeiden en je hoorde dat wel ja als je dialect spreekt dan kan je de taal niet en zo en het was ook altijd een beetje raar, de meisjes bij mij o op de hogere school dan daar, als als zij een presentatie moe moeten houden en die zouden dan wel in standaardtaal zijn, was dat e echt moeilijk voor hen soms, omdat zij echt alleen maar in de dialect thuis zijn en de standaardtaal vooral mondeling niet niet [...] gebruiken eigenlijk hè en dat was voor mij altijd zo’n beetje een twist binnen mijzelf voor mijzelf, want want ik altijd, want altijd ik wist ik wist vroeger niet precies is dialect nu goed of niet?, maar na de studie en ook na het verblijf in Nederland, [...] zag ik dat wel anders ja. Ik vind vandaag nog steeds dat dialect heel belangrijk is en dat kinderen ook dialect zouden leren ja.”

RaS r.260-276 “[...] mijn houding tegenover variatie dus is in zoverre veranderd als ik nu veel bewuster voor een voor een lokale variatie kies dan eh vijf jaar geleden, dat wel ja, want je zit [tijdens je uitwisseling] toch wel enigszins verwijderd van je taalcentrum en [...] sommige eigenschappen van je eigen taal of je eigen cultuur bij wijze van spreken is eh da daar word je je veel bewuster van in in de vreemde en ehm ja daardoor ben ik misschien anders naar de dingen gaan kijken, maar het is [...] ik ben me er zeker bewuster van geworden [dat het bij me hoort]”

KS r.196-7 “[...] misschien heeft zich er gewoon iets bevestigd dat ik dialecten nog nog boeiender vind dan van tevoren [...]”

Uiteindelijk zeggen, op één na, alle studenten dat ze zich bewuster zijn geworden van het wel of niet aanwezig zijn van dialecten in hun eigen land. Een aantal is zijn of haar eigen dialect zelfs nog meer gaan waarderen.

SR r.294-300 “ehm ja ja eh ja, omdat ik er ook steeds weer zo’n gevoel van ‘a ja nu ben ik echt thuis’ een heimatgefühl [...] eh en omdat ik hier op school (is docente) gewoon Duits moet spreken en ene overal in Nijmegen heb je heel veel Duitsers en dan hoor je dat heel vaak en ik kan eigenlijk bijna nooit mijn eigen dialect spreken, dus zodra ik daar ben o dan geniet ik daar echt van, maar dan hoor ik ook dat ehm dat bepaalde mensen bijvoorbeeld anders spreken”

SH r.282-5 “[...] Dutch people make jokes about German and so you kinda, you get defensive and also I do get defensive even though usually I’m like bashing German al lot and eh that was kinda funny to experience, that eh if you are set apart then you know your own identity, your own language, your own variety of language get’s more important to you [...]”

PP r.241-5 “[na gesproken te hebben met andere uitwisselingsstudenten] ik heb teruggedenkt ‘ah als je in Oostenrijk bent, maakt een grote verschil of je de uitwisselingsprogram in Innsbruck zal doen aan de universiteit of in Wenen’ en je krijgt een misschien verschil kleur

van de taal als je daar bent en ook voor mij, ik kom uit Maastricht en misschien heb ik een totaal verschillende kleur of een beetje verschillende kleur als ik was in ik weet niet Amsterdam of of Groningen”

SM r.327-30 “[...] het viel me ook dan weer op dat soms kan je woorden in het Nederlands die die vind je dan weer in Duitse dialecten terug er komt mij op het moment echt geen woord op waar dat het geval is, maar ik ik kwam dat wel vaker tegen, dacht ik ‘ok dat ken ik eigenlijk uit het Nederlands”

Uiteindelijk lijkt het er dus vooral op dat het ervaren van talige diversiteit van het Nederlands als effect heeft dat de studenten gaan nadenken over de talige diversiteit in hun eigen taal.

11.2.4 Invloed van eerdere uitwisselingen

Een paar studenten heeft aangegeven dat eerdere ervaringen tijdens uitwisselingen meer invloed heeft gehad op hun attitude tegenover taalvariatie. Ze hebben eigenlijk alleen maar bevestiging gevonden tijdens hun uitwisseling in Nederland, maar hebben er daar niet meer heel erg stil gestaan bij variatie.

NT r.171-5 “Eh dat was eigenlijk in Oostenrijk, dat ik ben, ja dat ik heb eh, met de, ik heb met de dialecten geleefd eigenlijk. Ik had in het studentenhuis alleen maar, ja, Oostenrijkse vrienden en ook Oostenrijkse vrienden en ik hoor dat wel en nadat ik het heb gehoord, daarna heb ik eigenlijk met de dialecten een beetje beziggehouden. Ik heb altijd gevraagd, ‘hoe zeg je dat in je dialect?’ ‘Waarom zeg je dat zo?’ en zo voort.”

JS r.301-5 “ah dan heb ik nog een andere situatie bij die veel groter was, niet in Nederland precies, maar als ik in Turkije ben geweest heb ik in een Duitse club gewerkt één en een half jaar en ik heb de dialect meteen overgenomen als ik in Oostenrijk terugkwam hebben de mensen gedacht ik ben een vreemde persoon, ik heb geen Weense dialect meer gehad, maar ik wus wist het niet, daar heb ik het grote verschil echt leren kennen, maar nou in Nederland minder”

Eén studente is juist al eerder gaan nadenken over pluricentriciteit in taal, doordat zij in Oostenrijk met een uitwisselingsstudente bevriend raakte die moeite had om het Duits in Wenen te kunnen begrijpen.

BL r.315-21 “[...] maar ik denk dat als je Duits leert dan weet ik niet, ergens waar, in het buitenland en je komt naar Oostenrijk heb je het ook zonder dialect soms moeilijk, zoals ik het heb ervaren van verschillende mensen die ik ken die in het buitenland germanistik doen gewoon. Een vriendin van mij uit Griekenland die was de beste van haar jaar i in studie Duits daar en zij kwam naar Oostenrijk en zei ‘Bibi, ich verstehe nichts. Ich hab immer geglaubt ich kann gut Deutsch un jetzt verstehe ich nichts’ Dat was ook een reden voor mij om de pluricentriciteit nader te bekijken en zo”

Het ervaren van talige diversiteit in het Nederlands heeft bij veel studenten als invloed gehad dat ze over de taalsituatie van hun eigen taal zijn gaan nadenken. Dit kan zoals blijkt echter ook op andere manieren. Het lijkt erop dat het in ieder geval goed is voor een student om in taalsituatie terecht te komen die afwijkt van wat iemand gewend is of met iemand in zo'n situatie in aanraking te komen. Hierdoor kan de eigen taalsituatie vanuit een anders perspectief bekeken worden.

12. Ervaring met talige diversiteit tijdens een uitwisseling is zinvol

In dit onderzoek gaat het om het effect op de attitude van internationale studenten tegenover talige diversiteit na het ervaren van talige diversiteit van het Nederlands tijdens een uitwisseling in het Nederlands taalgebied.

Van der Horst (ibidem) beschrijft een wisseling in de taalcultuur die de dagelijks hoorbare taal sterk beïnvloed, doordat deze steeds gevarieerder wordt. De variatie die talen altijd al gekend hebben is namelijk zeer lange tijd onder de standaardtalen schuil gegaan, maar laat zich langzaam steeds meer zien. Daarnaast is in het taalonderwijs ook een duidelijke verschuiving te bemerken volgens Besamusca, Gelderblom en Ten Thije (ibidem), omdat er steeds meer een transnationale instelling komt. Studenten en docenten communiceren nu in de regel over de grenzen heen en moeten leren omgaan met het vreemde. Daarnaast gaan steeds meer studenten op uitwisseling en dit alles heeft invloed op het repertoire van de studenten. Vooral de 'minimale competentie' en de 'competentie van herkenning', zoals beschreven door Blommaert en Backus (ibidem) ze beschrijven, worden door deze uitwisselingen beïnvloed. Aansluitend op de 'competentie van herkenning' is er de theorie over Lingua Receptiva van Ten Thije (ibidem).

Uit dit empirisch onderzoek blijkt dat in ieder geval het ervaren van talige diversiteit in het Nederlands een goede bijdrage kan leveren aan het leren omgaan met het vreemde. Het past hierdoor bij de transnationale instelling die het taalonderwijs zich steeds meer aanmeent. Door die transnationale instellingen komen er namelijk steeds meer samenwerking tussen Europese instellingen om kennis te delen. Daarnaast is het voor de studenten een heel goed middel geweest om receptieve vaardigheden te ontwikkelen. In het begin was het voor veel studenten lastig om bepaalde dialecten te kunnen verstaan, maar veel studenten geven aan dat ze na verloop van tijd veel minder moeite hadden om het te kunnen begrijpen.

Daarnaast geeft het de studenten een veel realistischer beeld van het Nederlands, doordat ze tijdens hun uitwisseling meekrijgen dat het Nederlands ook variatie kent. Onbewust hebben sommige studenten zelfs klanken overgenomen uit het gebied waar ze tijdens hun uitwisseling verbleven. Tijdens terugkomst werden ze hier dan op gewezen, waardoor ook weer bewustwording van de variatie binnen het Nederlands plaatsvond.

Het ervaren van talige diversiteit tijdens een uitwisseling is dus wel degelijk zinvol, omdat het voor de studenten in dit onderzoek het Nederlands levendiger maakt en een extra dimensie voor ze krijgt doordat ze ervaren dat het Nederlands niet enkel uit een standaard bestaat, maar ook variaties kent, die soms zelfs sterk verschillen van het Standaardnederlands. Daarnaast geeft het de studenten de mogelijkheid om receptieve vaardigheden te ontwikkelen, waarbij ze leren communiceren met mensen die in hun eigen Nederlandse dialect blijven spreken en ze gewoon zelf terug kunnen praten in het Standaardnederlands dat ze hebben geleerd.

13. Eye opener tegenover talige diversiteit in eigen land

Naast het feit dat het ervaren van talige diversiteit zeker bijdraagt aan het leren omgaan met het vreemde en dat het de studenten leert om receptieve vaardigheden te ontwikkelen heeft het nog een gunstig effect. Uit bijna alle interviews blijkt dat de studenten ook veel meer zijn gaan nadenken over hun eigen talige achtergrond. De studenten die uit Oostenrijk komen hebben veel te kennen gegeven dat ze de taalsituatie tussen Nederland en Vlaanderen voor zichzelf veel hebben vergeleken met die van Oostenrijk en Duitsland. Hierdoor hebben de studenten inzicht gekregen in het feit dat sommige taalsituaties vaker voorkomen en niet enkel in hun eigen taal voorkomen.

Daarnaast komen dialecten in elke taal voor, maar doordat er binnen het taalonderwijs tot nu toe nog steeds de nadruk op de standaardtaal ligt kennen de studenten dialecten eigenlijk alleen maar vanuit hun eigen achtergrond en lijkt het erop alsof het speciaal is voor hun eigen land. Wanneer ze echter op uitwisseling gaan komen ze ook de talige diversiteit van, in die geval, het Nederlands tegen en is het een echte eye opener voor ze dat talige diversiteit niet speciaal voor hun eigen land is. Juist door het ervaren van talige diversiteit tijdens een uitwisseling kunnen ze de taalsituatie in hun eigen land vanuit een heel ander perspectief zien en krijgen ze de mogelijkheid om het te vergelijken met de situatie in een ander land waardoor ze veel meer inzicht kunnen verkrijgen.

Voor sommige studenten ging het zelfs zover dat ze zelfs meer waardering kregen voor hun eigen taalsituatie en dat ze het meer waardeerden om in hun eigen dialect te kunnen spreken bij terugkomst. Het ervaren van talige diversiteit in een ander land kan dus zelfs bijdragen aan meer bewustwording en meer waardering van het eigen dialect.

14. Discussie

In dit onderzoek is de invloed van het ervaren van talige diversiteit op de attitude tegenover talige diversiteit onderzocht. Uiteindelijk blijkt dat het belangrijk kan zijn bij het ontwikkelen van receptieve vaardigheden, waardoor er makkelijker gecommuniceerd kan worden. Daarnaast geeft het veel inzicht in de eigen talige achtergrond. Hierbij is het wel opvallend dat studenten die al eerder op uitwisseling zijn geweest of geen Nederlands stude(e)r(d)en zich minder richtten op de variatie binnen het Nederlands, terwijl het ook voor het nog zeer interessant kan zijn om zich in ieder geval te richten op het ontwikkelen van receptieve vaardigheden.

Bij het beoordelen van de uitingen die gedaan zijn tijdens de interviews was het soms lastig om te beoordelen of de uitingen puur over een variatie van het Nederlands ging of over een deel van de Nederlandse bevolking. Dit past precies bij wat Garrett (ibidem, p.16) beschrijft wanneer hij zegt dat het lastig is om attitudes tegenover een taal variatie te onderscheiden van attitudes tegenover de groepen of gemeenschap die de variëteit gebruikt. Een taalvariëteit is namelijk vaak meer dan een karakteristiek element, maar het geeft vaak zelfs weer wat bijzonder is aan de gemeenschap en in zeker zin geeft het zo vorm aan de gemeenschap. Dit blijkt ook wel uit de vele opmerkingen die in de interviews te vinden zijn over het beoordelen van mensen op basis van hun dialect of accent.

Garret (ibidem) geeft ook aan dat het lastig is om te kunnen beoordelen in hoeverre de attitudinale oordelen beïnvloed zijn door de sociale contexten waarin de variaties zich voordoen. Uit veel interviews bleek dat veel studenten moeite hadden om zich iets te herinneren, omdat ze al een paar jaar terug waren van hun uitwisseling. Hierdoor is het helemaal lastig om te beoordelen of de sociale context waarin ze variatie hebben gehoord van invloed is geweest op het oordeel dat ze vellen.

Doordat er tijdens de interviews alleen naar de herinneringen van de studenten wordt gevraagd en er niets wordt voorgelegd dat voor herkenning kan zorgen wordt er mogelijk voorbij gegaan aan verborgen kennis bij de studenten die geactiveerd moet worden. Helaas was het binnen die onderzoek echter niet mogelijk om de studenten ook nog een vragenlijst voor te leggen met uitingen, omdat dat ook wederom praktisch niet haalbaar was.

In dit onderzoek zijn achttien respondenten geïnterviewd. Deze relatief kleine groep is niet representatief voor alle internationale studenten die op uitwisseling gaan. Dit komt doordat in dit onderzoek bijna alleen maar Oostenrijkse studenten hebben meegewerkt. Hierdoor heb ik wel kunnen proberen om inzicht te geven op de invloed die het ervaren van variatie binnen het Nederlands heeft op Oostenrijkse studenten. Door er nog enkele andere studenten naast te zetten blijkt wel dat de eigen achtergrond ook een grote rol speelt op de invloed die het ervaren van talige diversiteit in het Nederlands op de student heeft. Dit komt doordat sommige van de andere studenten vanuit hun eigen moedertaal weinig tot geen variatie kennen. De Duitse studenten zien Duits bijvoorbeeld ook vanuit een ander perspectief dan de Oostenrijkse studenten. De Oostenrijkse studenten geven aan dat Duitsland het land is dat de regels voor het Duits bepaald en het Oostenrijks niet serieus neemt. De Duitse studenten geven dit echter niet aan.

Dit onderzoek nodigt uit tot verschillende vervolgonderzoeken, zoals bijvoorbeeld naar de rol die de eigen achtergrond precies speelt bij het beoordelen van variatie binnen het taalgebied van het Nederlands. Daarnaast is het interessant welke rol de sociale context nu precies speelt, maar daarvoor zouden internationale studenten tijdens hun uitwisseling gevolgd moeten worden. Tevens zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op het ervaren van talige diversiteit in andere talen dan het Nederlands. Ten slotte kan onderzoek zich richten op hoe variatie het best geïmplementeerd zou kunnen worden in het taalonderwijs om ervoor te zorgen dat ook studenten die niet in de mogelijkheid zijn om op uitwisseling te gaan toch ook de voordelen van het ervaren van variatie kunnen ondervinden.

15. Optimale organisatie van uitwisseling in verband met talige diversiteit

Het ervaren van talige diversiteit tijdens een uitwisseling is dus zeker zinvol, omdat het voor inzichten bij de studenten kan zorgen over hun eigen moedertaal. Daarnaast is het voor de taalstudent ook een waardevolle aanwinst voor de studie. Om er echter voor te zorgen dat de studenten ook in de gelegenheid komen om diversiteit te ervaren zijn er een paar punten die voor een uitwisseling meegenomen kunnen worden.

Wanneer het mogelijk is kan de student het beste zoeken naar mogelijkheden om met moedertaalsprekers te kunnen wonen. Wanneer een student in Nederland met Nederlanders kan wonen blijkt uit de interviews die tijdens die interview gedaan zijn dat er zich hierdoor al veel makkelijker situaties voordoen waarin variatie van het Nederlands ter sprake komt. Daarnaast is het aan te raden om zeker rond proberen te reizen door het land en ook met vreemden te spreken. De taalstudent heeft ook heel veel gelegenheid om tijdens colleges met medestudenten te praten en met docenten. Uiteraard is deze mogelijkheid er ook voor iedere andere student, maar juist door de transnationale instelling die zich nu tentoonspreid bij talenstudies is het wellicht aan te raden voor de student om al eerder met de universiteit waar hij of zij tijdens zijn uitwisseling zal studeren contact op te nemen en proberen om iemand binnen de studie op de plek van uitwisseling te vinden die als contactpersoon kan dienen en wellicht zelfs als een soort tutor om zo met zoveel mogelijk moedertaalsprekers in aanraking te komen. Uiteraard kan social media hierin een rol spelen, omdat veel studies, in ieder geval in Nederland, een studievereniging kennen die zich via internet, maar dus ook via social media te vinden zijn en vooral via social media is het zo heel makkelijk om met medestudenten in contact te komen.

Daarnaast zijn ook de media in Nederland een goede bron om talige diversiteit mee te krijgen. In steeds mee programma's komen dialecten aanbod en deze programma's zijn heel vaak via internet terug te vinden. Doordat de uitwisselingsstudenten niet (heel erg) bekend zijn met de media van het land waar ze naar toe gaan kunnen veel goede bronnen van diversiteit aan ze voorbij gaan. Daarom is het goed als uitwisselingsstudenten bijvoorbeeld op het bestaan van www.uitzendinggemist.nl gewezen worden wanneer zij naar Nederland komen. Hier kunnen ze namelijk alle programma's die op de Nederlandse publieke omroep worden uitgezonden teruggekeken kunnen worden.

16. Inbouw in ontwikkelingsproject Dutch++

Zoals eerder aangegeven heeft de Universiteit van Wenen in samenwerking met de Universiteit van Tilburg, de Katholieke Hogeschool Kempen, de Vrije Universiteit van Berlijn en het Instituut voor de opleiding van leraren (IOL) in Paramaribo, Suriname het project *Dutch++* opgezet. Ze willen de studenten van de studie Nederlands graag een goed beeld meegeven van de sociale en talige werkelijkheid omtrent het Nederlands. Het gaat erom dat de studenten zich ervan bewust worden dat het Nederlands variatie kent. Inmiddels is er een bèta website van *Dutch++* met de eerste versie van 'Guide to Variation'. In de 'Guide to Variation' wordt er al aangegeven dat er geluidsfragmenten uit Nederland, Vlaanderen en Suriname zullen komen ter illustratie. Dit lijkt is een goede stap, want

uit dit onderzoek blijkt dat de studenten tijdens hun uitwisseling eigenlijk weinig van de media in Nederland meekrijgen, terwijl dit toch een goede bron is om kennis te maken met de variatie die er binnen Nederland bestaat. Wellicht kan het fragmenten aanbod op de website van *Dutch++* daarom uitgebreid worden, zodat studenten toegang hebben tot tv-programma's, radiofragmenten en geschreven tekst met dialect.

Daarnaast kan het voor de studenten interessant zijn om zich enkel te kunnen verdiepen in de stad of regio waar ze heen gaan op uitwisseling. Hiertoe kan er wellicht een menu gemaakt worden waarbij de studenten kunnen kiezen uit verschillende regio's zodat ze enkel een overzicht krijgen met bronnen die bij die regio horen. Nu hebben ze in 'Guide to Variation' namelijk alleen nog beschikking over belangrijke variatie verschillen tussen het Nederlands in Nederland, België en Suriname.

Doordat *Dutch++* uit een transnationale samenwerking tot stand komt is het wellicht ook mogelijk om een forum in te richten waar studenten van alle meewerkende universiteiten met elkaar in contact kunnen komen en zo ook met elkaar kunnen spreken over het Nederlands en zo ook tot nieuwe inzichten kunnen komen. Daarnaast kan het een goed middel zijn voor studenten die op uitwisseling gaan om al contacten op te doen voor tijdens hun uitwisseling.

BIBLIOGRAFIE

BBC, *Regional accents 'bad for trade'*, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/4566028.stm, 29 december 2005, geraadpleegd 14 augustus 2012.

Besamusca, E., A.J. Gelderblom & J.D. ten Thije, Transnationale Neerlandistiek: taal zonder natie, culturen zonder muren, In: *Internationale Neerlandistiek* 48 (4), 2010, p. 5-10.

Blommaert, J. & A. Backus, Repertoires revisited: 'Knowing language' in superdiversity, In: *Working Papers in Urban Language and Literacies* Paper 63, 2011, p. 1-26.

Boeije, H., 8: Kwalitatief onderzoek, In: H. Hart, H. Boeije & J. Hox (eds.), *Onderzoeksmethoden*, Den Haag: Boom Lemma uitgevers, 2009, p. 246-81.

Dutch++, <https://dutchplus.ned.univie.ac.at/>, geraadpleegd 29 oktober 2012.

Dutch++, <https://dutch-beta.ned.univie.ac.at/>, geraadpleegd op 23 januari 2013.

Ehlich, K., Transnationaliteit: Europese talen, literaturen en culturen in het perspectief van een postnationale horizon, In: *Internationale Neerlandistiek* 48 (4), 2010, p. 11-21.

Federation of the Experiment in International Living, *Assessing Intercultural Competence: A research project of the Federation EIL*, <http://www.experiment.org/documents/AppendixG.pdf>, geraadpleegd 27 april 2011, p. 19.

Gardner, R.C., *Social psychology and second language learning: the role of attitudes and motivation*, London: Arnold, 1985.

Garrett, P., *Attitudes to language*, Cambridge: Cambridge U.P., 2010.

Horst, J.M. van der, *Het einde van de standaardtaal: een wisseling van Europese taalcultuur*, Amsterdam: Meulenhoff, 2008.

Llamas, C., L. Mullany & P. Stockwell, *The Routledge companion to sociolinguistics*, London: Routledge, 2007.

Messelink, A., Hoofdstuk 1: Europese identiteit, In: Messelink, A., *Unity in Superdiversity: Europese hoedanigheid en interculturele leergierigheid in de Erasmusgeneratie 2.0*, Masterscriptie Interculturele Communicatie, Universiteit Utrecht, september 2011, p. 6-9.

Nortier, J.M., *Nederland meertalenland: feiten, perspectieven en meningen over meertaligheid*, Amsterdam: Aksant, 2009.

Oude, I.C.J. de, *Nederlands, een veelzijdig stukje taal*, Stageverslag studiejaar 2010-2011, Universiteit Utrecht, 2011.

Schoenmaekers, R., *Zeker en vast en vast en zeker: Culturele verschillen in taal tussen Vlaanderen en Nederland*,

Afstudeerproject studiejaar 2010 – 2011, Katholieke Hogeschool Kempen, 2011.

Spencer-Oatey, H. & P. Franklin, 8: Assessing competence in intercultural interaction, In: H. Spencer-Oatey & P. Franklin, *Intercultural interaction*, , New York: Palgrave MacMillan, 2009.

Thije, J.D. ten, *Lingua receptive* als bouwsteen voor de transnationale neerlandistiek, In: *Internationale Neerlandistiek* 48 (4), 2010, p. 54-62.

Thije, J.D. ten, D. Gorter, V. Mamadouh, L. Marácz, A.P.C. Swanenberg, N. de Jong, K. Juffermans, M. Keijzer & L. Rasier, Toolkit for transnational communication in academia in Europe, In: *Papers of the Anela 2012 applied linguistics conference*, Delft: Eburon, 2012, p. 367-388.

Vertovec, S., Super-diversity and its implications, In: *Ethnic and racial studies* 30 (6), 2007, p. 1024-1054.

Vertovec, S., Towards post-multiculturalism? Changing communities, conditions and contexts of diversity, In: *International social science journal* 61 (199), 2010, p. 83-95.

Vogl, U. & H. van Uffelen, *The culture of difference / De cultuur van het verschil*, background / rationale, Universiteit van Wenen, p. 1-2, November 2010.

Vogl, U. & H. van Uffelen, *Dutch++: Examples and new models for learning and teaching pluricentric languages, Part D. Project characteristics*, Lifelong learning programme application form: 2011 Call for proposals, p. 9-10, april 2011.

Vogl, U., Multilingualism in a standard language culture, In: M. Hüning, U. Vogl & O. Moliner, *Standard languages and multilingualism in European history*, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 2012, p. 1-42.

BIJLAGEN

Bijlage 1: De geanalyseerde methodes

Nederlands in actie (*Georiënteerd op Nederland*) met DVD

Methode **NT2** voor hoger opgeleiden, zoals uitwisselingsstudenten en expats

Berna de Boer, Birgit Lijmbach

Uitgeverij Coutinho, Bussum 2004, 268 pagina's

Ontwikkeling boek: mei 2002 tot december 2003 in de praktijk

Aanvullende oefeningen en docentenhandleiding: www.coutinho.nl

Beoogd eindniveau: B1

Nederlands op niveau (*Georiënteerd op Nederland*) met DVD

Methode voor **NT2** voor hoogopgeleide anderstaligen

Berna de Boer, Birgit Lijmbach

Uitgeverij Coutinho, Bussum 2007, 284 pagina's

Ontwikkeling boek: september 2005 tot mei 2007 in de praktijk

Aanvullende oefeningen en docentenhandleiding: www.coutinho.nl/non

Beoogd eindniveau: B2

Vanzelfsprekend (*Georiënteerd op Vlaanderen/België*) met DVD en CD

Nederlands voor anderstaligen, **NT2**

Rita Devos, Han Fraeters, Peter Schoenaerts en Helga van Loo

Uitgeverij Acco, Leuven 2009, tekstboek 304 pagina's, werkboek 367 pagina's

Vernieuwde uitgave van de leergang uit 1996

Contact! Deel 1 (*Georiënteerd op Nederland*) met 5 cd's en woordenlijst

Nederlands voor anderstaligen, **NT2**

Elisabeth de Leeuw, Petra Roël, Annemarie Cornax, e.a.

Uitgeverij Intertaal, Amsterdam/Antwerpen 2009, tekstboek 333 pagina's, werkboek 295 pagina's

Beoogd eindniveau: A2

Taal totaal; Nederlands voor gevorderden (*Georiënteerd op Nederland*) met 2 CD's

Nederlands voor gevorderden anderstaligen, **NT2**

Docentenhandleiding Stephen Fox, e.a., Nederlandse bewerking werkboek en tekstboek Caroline

Kennedie, Marjan Bassie, Edith Schouten

Docentenhandleiding: Uitgeverij Intertaal, Amsterdam/Antwerpen 2002; werkboek en tekstboek:

Uitgeverij Intertaal, Amsterdam/Antwerpen 2001

Docentenhandleiding 74 pagina's, tekstboek 112 pagina's, werkboek 183 pagina's

Beoogd eindniveau: B1

Taal vitaal; Niederländisch für Anfänger (*Georiënteerd op Nederland met een kleine verwijzing naar frieten uit Vlaanderen*) met 2 CD's

Nederlands voor beginnende anderstaligen, **NVT**

Stephen Fox, Josina Schneider-Broekmans, Hubert Wynands, e.a.

Uitgeverij Max Hueber Verlag, 85737 Ismaning, Deutschland 1998, tekstboek 224 pagina's, werkboek 208 pagina's

Beoogd eindniveau: A1+A2

Taal totaal; Niederländisch für Fortgeschrittene (*Georiënteerd op Nederland met een kleine vergelijking tussen Nederland en Vlaanderen*) met 2 CD's

Nederlands voor gevorderden anderstaligen, **NVT**

Stephen Fox, Sabina van Keulen, Gerd Simons, e.a.

Uitgeverij Max Hueber Verlag, 85737 Ismaning, Deutschland, tekstboek 132 pagina's, werkboek 152 pagina's

Beoogd eindniveau: B1

De Opmaat (*Georiënteerd op Nederland*)

Methode **NT2** voor hoger opgeleide volwassenen binnen en buiten Nederland

Maud Beersmans, Wim Tersteeg

Uitgeverij Boom, Amsterdam 2009, 289 pagina's

Ontwikkeling: tussen augustus 2008 en augustus 2009. In de periode van april tot juli 2009 is het materiaal getest in enkele beginnerscursussen op het James Boswell Instituut te Utrecht.

Aanvullende oefeningen, geluidsfragmenten, vertaling, antwoorden en docentenhandleiding:

www.nt2opmaat.nl

Beoogd eindniveau: A2

CODE 1 (*Georiënteerd op Nederland*)

Basisleergang Nederlands voor hoger opgeleide anderstaligen, **NT2**

Titia Boers, Vita Olijhoek, Carola van der Voort, Nicky Heijne, Marten Hidma

Uitgeverij ThiemeMeulenhoff, Utrecht/Zutphen 2004, docentenhandleiding 200 pagina's, takenboek 400 pagina's, Oefenschrift 287 pagina's

Ontwikkeling: 'Voor de beoordeling van de kwaliteit van het product werd een beroep gedaan op een resonansgroep van vertegenwoordigers en docenten van verschillende ROC's en universitaire taleninstituten.'

Beoogd eindniveau: A2

Bijlage 2: De vragenlijst

Beste meneer/mevrouw,

Graag wil ik u vragen de volgende vragenlijst in te vullen. Deze vragenlijst bestaat uit twee delen. In het eerste deel staan enkele vragen over uw persoonlijke achtergrond en u als persoon. Het tweede deel zal gaan over uw attitude, uw houding, tegenover uw gastcultuur.

Deel 1:

U kunt uw antwoorden op de daarvoor bestemde plek achter de vraag invullen.

1) Wat is uw leeftijd?

2) Wat is uw geslacht? Man Vrouw

3) Wat is uw nationaliteit?

4) Wat is uw moedertaal?

5) Spreekt u een dialect? Ja Nee, ga door naar vraag 9

6) Met wie spreekt u dialect?

7) Waar spreekt u dialect? (bijv. op het werk, studie, thuis, etc.)

8) Welke waarde heeft het voor u dat u dialect kunt spreken?

9) In welke andere talen kunt u spreken en/of schrijven?

10) Zijn er talen die u misschien niet goed kunt spreken en/of schrijven, maar wel kunt begrijpen? Zo ja, welke?

11) Welke studie(s) doet (of deed) u?

12) Wat is (of was) uw hoofdrichting tijdens uw studie? (bijv. taalkunde of literatuur voor de studie Nederlands, of Middeleeuwse geschiedenis of Amerikaanse geschiedenis voor de studie geschiedenis.)

13) Wanneer was u precies in Nederland?(antwoord als volgt: maand/jaar tot maand/jaar. Als u meerdere keren in Nederland verbleef antwoord dan per keer en scheid uw antwoorden met ; .)

14) Wat was de reden van uw verblijf in Nederland? (stage, studie, werk, etc.. Als u meerdere keren in Nederland verbleef antwoord dan per keer en scheid uw antwoorden met ; .)

15) In welke plaats verbleef u?(Als u meerdere keren in Nederland verbleef antwoord dan per keer en scheidt uw antwoorden met ; .)

16) Hoe was uw niveau van beheersing van de Nederlandse taal voor uw vertrek? Probeer bij het antwoorden gebruik te maken van de niveaus A1, A2, B1, B2, C1 en C2, zoals deze bepaald zijn in het Common European Framework of Reference. Mocht het gebruik van deze niveaus u niet bekend zijn beantwoord dan met de termen slecht, matig, redelijk, goed of zeer goed.

17) Weet u nog wat de naam was van de taal cursus die u heeft gevolgd? Zo ja, wat was de naam?

18) Welke lesmethode heeft u gebruikt?

19) Was uw verblijf in Nederland in zijn geheel een positieve of een negatieve ervaring?(Als u meerdere keren in Nederland verbleef antwoord dan per keer en scheidt uw antwoorden met ; .)

Dank u voor het invullen van deel 1 op de volgende pagina vindt u deel twee van de vragenlijst

Deel 2:

Geef alstublieft antwoord op de volgende vragen, gebruik makende van de schaal van 0 (=helemaal niet) tot 5 (= zeer veel). Als u meerdere keren een lang verblijf in Nederland hebt gehad, gebruik dan een 1 voor het eerste verblijf en een 2 voor het tweede verblijf (,etc.).

Terwijl ik in Nederland was toonde ik bereidheid om

- 2) met de mensen van de gastcultuur een interactie te hebben (Ik heb ze niet geprobeerd te ontwijken of vooral gezocht naar landgenoten)

0 1 2 3 4 5

- 3) te leren van de Nederlanders, hun taal en hun cultuur

0 1 2 3 4 5

- 4) te proberen in het Nederlands te communiceren en “gepast” gedrag te vertonen, zoals de Nederlanders het zouden beoordelen

0 1 2 3 4 5

- 5) om te gaan met mijn emoties en mogelijke frustraties tegenover de gastcultuur (in aanvulling, ook tot het genot dat het bood)

0 1 2 3 4 5

- 6) verschillende rollen in te nemen passend bij verschillende situaties (bijv. in een vriendengroep, als student, als klant, etc.)

0 1 2 3 4 5

- 7) interesse te tonen in nieuwe culturele aspecten (bijv. om de waarden te begrijpen, de geschiedenis, tradities, etc.)

0 1 2 3 4 5

- 8) verschillen in het gedrag, waarden, de houding en stijlen van de Nederlanders te begrijpen

0 1 2 3 4 5

- 9) mijn gedrag aan te passen om gepast te communiceren in Nederland (bijv. in non-verbale en andere gedragsvelden, zoals nodig is in verschillende situaties)

0 1 2 3 4 5

- 10) te reflecteren op de impact en consequenties van mijn beslissingen en keuzes op de Nederlanders

0 1 2 3 4 5

- 11) om te gaan met verschillende manieren van opvatten, uitdrukken, interactie en gedragen

0 1 2 3 4 5

12) interactie te hebben op alternatieve manieren, zelfs als het erg afwijkt van wat ik gewoon was en prefereerde

0 1 2 3 4 5

13) om te gaan met de ethische implicaties van mijn keuzes (in termen van beslissingen, consequenties, resultaten, etc.)

0 1 2 3 4 5

14) te wachten met oordelen en de complexiteit van communicatie en interculturele interactie te waarderen

0 1 2 3 4 5

Heel erg bedankt voor het invullen van de vragenlijst.

Bijlage 3: De interviewvragen

- 1) - Ben je bekend met dialecten in welk land dan ook?
  - Hoor je vaak dialect?
  - Wat vind je van dialecten?
  - Denk je dat het belangrijk is om dialecten te behouden?
  - Denk je dat het nuttig is om het dialect te leren dat in de regio waar je woont gesproken wordt? / Denk je dat het nuttig is om het dialect van de omgeving te leren als je er naartoe verhuist?
    - om enkel te begrijpen of ook om te kunnen spreken?

- 2) – Hoe was je woonsituatie in Nederland / België?
  - Was het je eerste verblijf in het buitenland?
  - heb je rondgereisd in Nederland / België?

  - Ben je in Nederland / België in aanraking gekomen met dialecten?
    - kun je de situaties nog herinneren?
      - was het in een actieve of in passieve vorm? (nam je zelf deel aan de communicatie of was je enkel toehoorder?)
      - kon je het zelf herkennen als een dialect of moest je het vragen?
      - Kon je begrijpen wat er gezegd werd?
      - Kun je je nog herinneren hoe je deze situaties hebt ervaren/wat je er van vond?
      - voelde je je meer deel van de gastcultuur?, voelde je je ongemakkelijk?, etc.

    - Zijn er bepaalde woorden, zinnen of klanken uit een Nederlands / Belgisch dialect die je zijn bijgebleven?
      - waar heb je ze geleerd?
      - wanneer, met wie, waar ging het gesprek over, etc.?

    - Heb je tijdens je verblijf Nederlanders / Belgen in je omgeving leren kennen die dialect spreken en waar je zelf ook vaker mee sprak?
    - Hebben ze je verteld wanneer ze dialect spreken?
    - Hebben ze weleens dialect met jou gesproken?
      - In welke context was dat?
    - Heb je via de media iets van dialecten meegekregen?

    - Heb je in de regio waar je verbleef bepaalde woorden, zinnen of klanken gehoord die niet pasten bij wat je geleerd had (Standaardnederlands), maar waarvan je niet weet of het dialect is?

    - Kon je aan het taalgebruik herkennen of mensen uit de regio kwamen waar je verbleef of dat ze uit een ander deel van Nederland kwamen?

- Waaraan kon je dat herkennen?
- Past dat bij wat je geleerd had als Standaardnederlands of wijkt het er vanaf?

- Zijn er bepaalde standaardgesprekken (zoals bestellen in een restaurant, afrekenen in een winkel, etc.) die anders gingen dan je geleerd had tijdens je lessen Nederlands?
- was het nog in Standaardnederlands of in dialect?
- waar was het?
- wanneer was het?
- met wie?
- waarom had je het gesprek?
- waar ging het over?
- hoe ging het gesprek?
- wie was het meeste aan het woord?
- wat was de toon van het gesprek?
- wat was er anders dan dat je geleerd had?

- Heb je van sommige standaardgesprekken meerdere variaties gehoord?
- Hoe gingen die?
- wat was er anders?, etc.

- Wat zeiden de Nederlanders uit je omgeving als ze elkaar of jou begroetten?
- Was dit ook zoals je het geleerd had?
- Wat zeiden ze als ze weggingen en was dit zoals je het geleerd had?
- werd er verschillend gegroet in verschillende situaties?
- Zijn er nog andere van dit soort rituele gespreksvormen die je hebt geleerd in je omgeving?

- 3) – Welke waarde heeft het voor je om deze kennis van variaties in het Nederlands te hebben opgedaan?
- Zijn er nadat je terug was in je eigen land situaties geweest waarin je over dialecten in Nederland hebt gesproken?
- waar, wanneer, met wie, waarover, etc.
- Ben je bewuster geworden van variatie in je eigen taal?
- Ben je anders gaan denken over variatie in je eigen taal?